

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Commendatio Doctrinæ Divi Thomæ, Et Plurima Encomia, Quibus A SS.
Pontificibus Celebratur, Explicata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

COMMENDATIO DOCTRINÆ
 DIVI THOMÆ,
 ET PLURIMA ENCOMIA,
 QVIBVS A SS. PONTIFICIBVS
 CELEBRATVR, EXPLICATA.

Gregiè dictum est olim à
 D. Ambrosio, primum dis-
 cendi ardorem nobilita-
 tem esse Magistri, & con-
 ceptam de eo præclaram
 existimationem, à quo instituendi sumus,
 insitum à natura, & flagrans discendi de-
 siderium, non minus provocare, quàm
 ad pugnandum strenuè, positoque metu,
 invidi ducis & in media pericula sese
 conjicientis fortitudo, militis avidi cer-
 tamini, & jam hostem petentis, ani-
 mum accendat. Quare rem facturum me
 perutilem existimavi [Erudite Lector]
 si D. Thomæ, doctoris angelici, cu-
 jus integram absolutamque Theolo-
 giam tibi offero; supra cæteros, in quo-
 rum scholas unquam concedere possis,
 præstantiam tibi commendem: & te for-
 sitan ejus famâ, quæ neminem latet, to-
 tumque orbem implevit, commotum &
 incitatum, acrioribus aculeis urgeam &
 impollam. Neque rem arduam & diffi-
 cilem aggrediar, in qua, me cæteris fecis-
 se injuriam vereri possim; cum vix ul-
 lum reperire sit inter præclarissimos
 Theologos, qui D. Thomæ palmam non
 ultro concedat; & ut de virtute olim di-
 xit Seneca, *etiam qui non sequuntur admi-
 rantur*. Non diffitebor tamen, illorum
 admirationem pluribus stomachum
 commovisse, qui ut de gætoris cupidis
 Plutarchus dicebat, laudes & pecuniam
 juxta æstimant, quarum se jacturam tan-
 tum facere arbitrantur, quantum in
 alios conferunt; & qui singulares lau-
 des & egregia encomia, quibus summi
 Pontifices sanctissimum Virum celebra-
 runt, aut minuere, aut elevare omnino
 tentant, & conficta à discipulis, solo
 studio suum Magistrum commendandi,
 abjectâ omni veritatis curâ, calumnian-
 tur. Ne quid itaque prætereire, aut dis-

simulare videar, & commendationem
 explicandis D. Thomæ doctrinæ doti-
 bus, & apologiam defendendis insti-
 tuam; & ubique soliditate & gravitate
 magis Theologi, rerumque momentis,
 quàm oratoris arte, & lenociniis verbo-
 rum agam; quæ si unquam adhibere
 possem, hic omnino prætermitterem,
 cum, ut D. Hilarius de rebus divinis di-
 xit, *verborum significationem, & ipsius na-
 turæ & magnitudo consumit*. Præterea
 verò, ne quæ adulationis suspicio ani-
 mum subeat, & ut extra omnem invi-
 diam posita sint, quæ de sanctissimo Viro
 plurima roseram, Summos Pontifices in
 testes potissimum advocabo, quos sola
 hujus admiratio ad ipsius laudes cele-
 brandas impulit; & quos adulationis in-
 simulare pene sacrilegium esset, cum
 Ecclesiæ Doctorem, Academiis Magi-
 strum, Fidelibus ducem sequendum præ-
 ficiunt: cum hujus doctrinam cæteris,
*exceptâ Canonica, proprietate verborum, ve-
 ritate sententiarum* præstare pronuntiant.
 Neque tamen omnes D. Thomæ do-
 ctrinæ dotes, aut encomia, quibus à SS.
 Pontificibus commendata est, colligam:
 Quis enim esset orationis modus, cum
 plurimi ejus laudibus libros integros
 impleverint, unde magnam segetem
 alieno labore paratam, nullo negotio
 metere possem? sed mihi iis omnibus
 interdictum volui; eaque dumtaxat à
 Summis Pontificibus encomia celebrata
 seligam, & confirmanda suscipiam, qui-
 bus compertum sit, D. Thomam cæteris
 Scholarum Magistris, quibus multis par-
 tibus, multisque dotibus superior est,
 nullius injuria posse anteponi.

COMMENDATIO

§. I.

D. Thoma Doctrina ex sanctitate commendatur, quā meruit, ut non absque speciali Dei infusione sua omnia perficeret. Ioannes XXII.

Sap. 9.
D. Irenaeus
lib. 1.
c. 14.

CERTIUS est quā ut multis argumentis aut exemplis comprobari debeat, sanctitatem plurimum ad rerum divinarum cognitionem conferre, cum sapiens illud in oraculi modum ediderit, neminem Dei sensum scire posse, nisi Deus dederit sapientiam: & egregiè D. Irenaeus dixerit, *Deum sine Deo non posse cognosci*. Et quidem quod ad eas veritates pertinet, quas necesse est adhiberi ut regulas morum, & quae vitam hominum instituant, omnino earum cognitionem, & iudicium, ex vario affectu voluntatis hominum oritur, ritum illud Philosophi principium, omnibusque experimentis comprobatum demonstrat, quemlibet de rebus iudicare ut affectus est: atque inde illa iudiciorum & Ethicæ Christianæ corruptio, ex corruptione morum affectuumque pravitate ortum habere solet, nec ut astricti de rebus iudicamus, quia nec eā integritate, & innocentia vitæ, quā antiqui, vivimus. sed præterea, quod pertinet ad eas veritates, quæ in sola contemplatione sitæ sunt, nec ad usum praxiæque descendunt; nihil dubium, quin earum affectio plurimum gratiæ & sanctitati tribuenda sit, cum, ut inquit D. Bernardus, *plura doceat amor, quàm labor*, & sanctissimarum Virginum Cathariæ Senensis, & Theresiæ sapientiam præstantissimi Theologi suspiciant, & admirentur, cujus minimè capaces sint, cætere quin subtilissimo ingenio præditi, quorum acumen pravi affectus obtundunt.

Et sanè plura de rebus divinis tacitâ consensione, sympathiâ, & ut loquitur D. Thomas, *connaturalitate*, quæ naturæ divinæ participatione nobis contingit, edoceri, probat luculenter ipse s. Doctor, cujus Articulus integrum retulisse non pœnitebit, cum ex eo discere possint, qui Theologiæ operam navant, pietate studia promoveri, & sanctitatem necdum cognatam, sed & parentem esse sapientiæ.

D. Th.
22. qu.

Sapientia, inquit D. Thomas, importat quandam rectitudinem iudicii secundum rationes divinas: rectitudo autem iudicii potest contingere dupliciter. Vno modo secundum perfectum usum rationis: alio modo propter connaturalitatem quandam ad ea de quibus

*est iudicandum. Sicut de his quæ ad castitatem pertinent, per rationis inquisitionem recte iudicat qui didicit scientiam moralem: sed per connaturalitatem quandam ad ipsam, recte iudicat de eis, qui habet habitum castitatis. Sic ergo circa res divinas ex rationis inquisitione rectum iudicium habere pertinet ad sapientiam, quæ est virtus intellectualis: sed rectum iudicium habere de iis secundum quandam connaturalitatem ad ipsas, pertinet ad sapientiam, secundum quod donum est Spiritus Sancti, sicut Dionysius dixit: Hierotheus est perfectus in divinis, non solum discens, sed & patiens divina. Huiusmodi autem compassio sive connaturalis ad res divinas, fit per charitatem, quæ quidem unit nos Deo secundum illud 1. Cor. 6. qui adheret Deo unus Spiritus est. Hactenus D. Thomas: quæ in libro de Regimine Principum confirmat hæc egregiâ observatione: *Comperitur est, inquit, ex historicis, in qualibet monarchia tria se invicem consecuta fuisse: divinum cultum, sapientiam scholasticam, & secularem potestatem.**

De di.
viii.
Nom.
c. 2.

D. Th.
de reg.
princip.
l. 2. c. 16.

Ut verum sit, puto nos interdum Cœlitibus penè risum movere, cum ita disputamus, quasi nostris argumentis, nostrisque disputationibus, eorum species, ordo, distinctio, muneraque metienda forent, nec Summi Numinis immutabili providentiâ legibusque constituta essent. Et ut quædam eiusmodi subjungam: an nullâ specie creatæ essentia divina sese beatis mentibus visendam objiciat: an divinæ personæ relationibus constituentur: an Dei immensitas operationem consequatur, eaque rebus ad sit: hæc suas & immutabiles rationes habent, & nostris argumentis & rationibus superiora, nec attingi nec immutari possunt, inter ipsa mysteria reponenda, sive ipsa magnitudine, quæ à sensibus remotissima sunt; sive opinionum varietate, quarum deterior ex Philosophi regula, interdum verosimilior est.

Quis verò tandem erit hæc inter noscendi modus? Cui tutius me ipsum committam? Quem ceteris Magistrum anteponomam? Sane nemo negaverit, cum iure cæteris anteponendum, qui præter rationes, quas ex Theologiæ & Philosophiæ principiis advocat, quibus cæteris par est, aut superior; cæteros sanctitate longè superat: & fides sit certa que persuasio, cum cœlitibus commercio, divinarum rerum passione, & sympathia, cœlesti infusione, & oratione, quam nulla mysteria latent, potuisse edoceri.

Agnoscis tandem, nisi fallor, eru-

di-

dite Lector, quem eligendum Magistrum cæterisque anteponendum, tacito nomine, his dotibus demonstrum. Quis enim ex his qui suam scholam instituerunt, & cæteris sequendum vexillum antesignani fuerunt, præter unum D. Thomam, quem schola ut Magistrum audiat, & quem Ecclesia ut Divum veneretur? Unus est D. Thomas, cui præter summum ingenium [quod natura contendo, ut de D. Basilio D. Gregorius Nazianzenus dicebat, videri possit] præter eruditionem ingenio parem; utroque major sanctitas contigit; ut non temerè credi possit, quæ cæteri plurima ignoraverunt, aut quæ intra solius probabilitatis limites contineri solum arbitrati sunt, ipsi omnino comperta fuisse, nedum invidis argumentis, quibus abundat, neminique inferior est, sed vel experimentis (ut multa sunt quæ patiendi discuntur, ut de D. Irotheo D. Dionysius dixit) vel cœlesti infusione & revelatione, quæ unâ certè sciri possunt, quæ variis hinc inde disputationibus, quibus etiam sua probabilitas & verisimilitudo non desit, obvolvuntur & obnubilantur.

Sanè cum D. Thomæ Theologiam consulo, de iis potissimum quæ supra commemoravi, hisque similibus, quæ pene non magis naturæ viribus, & ratione assequi possumus, quàm noctua solis radios ferre possit; non tam probatas assertiones Theologi, quàm sanctissimi Viri oracula mihi reperire videor; quæ ipse non tam studio & ingenii vi, quàm sanctitate & infusione accepit, & quibus orbem pene in stuporem adduxit. Ita enim ipse sanctissimus Vir, qui nihil unquam de se nisi modestissimè dixit, sodali Reginaldo, cui intimos animi sui sensus detegebat, aliquando fassus est: *Quidquid sciret, non tam studio & labore suo reperisse, quàm divinitus traditum accepisse.* Quid enim cœlestium rerum non agnovisset sanctissimus Vir, toties in extasim raptus, suspensio facultatum inferiorum usus, cum, (ut inquit Augustinus de Adamo, post immissum à Deo soporem, quorebus mortalibus oculos clausit,) angelicæ curiæ particeps fieret? *Erat mirabile, inquit D. Antoninus, videre hominem utentem sensibus, & cum sensibilibus conversantem, subito rapti & abstrahi, & ab omnibus separari, & ad cœlestia elevari, quasi non esset ubi corporaliter sisteret, sed ubi mentaliter inhaereret.* Hic omnium difficultatum, quæ nos ab ejus sanctitate & pietate remotissimos exercent & cruciant, facilem

& expeditam solutionem reperiebat; Hic divino spiritu ubertatem doctorum rerumque omnium ministrante, ut de sacris Evangelii Scriptoribus D. Ambrosius dixit, *sine ullo molimine cæpta complebat; sine conatu enmsunt donationes & gratia Dei, quæ ubi se infuderit, ita rigare consuevit, ut non egeat, sed redundet scriptoris ingenium.*

Atque inde tria commendatione dignissima contigisse arbitror, quibus cæteros Theologos pene infinitis intervalis antecedit. Primum & singularissimum id habet D. Thomas, ut Ecclesia pro summo beneficia ducat, si doctrinæ D. Thomæ plenam intelligentiam consequatur; & precibus ac votis publicis fideles efflagitare jubeat, quæ docuit intellectu conspiciere: quem nulli alteri inter præstantissimos Theologos Ecclesiam honorem detulisse legimus; quod probè noverit D. Thomæ doctrinam, non labore, sed infusione cœlestis comparatam, penè inter oracula reponendam esse, & cæteras, exceptâ Canonica, doctrinas longè superare.

Præterea verò alterum inde consequitur, quod non ultimam partem felicitatis Discipulorum Sancti Præceptoris esse arbitror, eos scilicet dumtaxat Magistrum, cui dato Sacramento adherentiam, ut Divum colere; & vicissim unum esse D. Thomam, qui præterscripta, suæque eruditionis monumenta, quæ Ecclesie & orbi ferenda reliquit, Discipulis quæ promovendæ ejus doctrinæ incumbunt, opem quam inter Divos receptu plurimam præstare potest, impendit.

Tertium demum notat sapientissimus Pater Baronius, & ad magnitudinem ingenii & eruditionis D. Thomæ refert, ego ad utrumque eruditionem & sanctitatem referendum existimo: hoc differre à D. Thoma, Scotum, & cæteros, qui in scholis audiuntur; quod plures ab ipsis ejusdem instituti, quàm ex Prædicatoria familia à D. Thoma defecerint; cujus discriminis in promptu causa est, quod cum nulli ex nostris Theologis ingenio, eruditione, sanctitate D. Thomæ pares essent; putarunt sibi honori tribuendum esse, si eum Magistrum agnoscerent, unique adhererent; sed non est assecutus Scotus hanc reverentiam à suis, neque à Richardo, neque ab Ochamo, Aureolo, multisque aliis, qui nullis partibus sibi videbantur illi inferiores.

Ecclesia
in Orat.
D. Th.

Apologia
lib. 1.
sect. 1.
art. 1.
paragr. 5.

D. An.
37. in 8.
tit. 23.
c. 7.

COMMENDATIO.

§. II.

D. Thomas plurima Divinâ revelatione accepit, in conscribendis libris, Sanctos Apostolos Petrum, & Paulum colloquentes, & locos enarrantes habuit, Clemens VIII.

ITa naturâ comparatum est, ut res inferiores superiorum confortio perfectiores evadant, veluti quodam magnitudinis genio, & inditâ propensione, quæ superiora inferioribus benefica esse jubet: ut inferiores hominis facultates nobiliores sunt, & altioribus operationibus aptiores, quam earum natura postulet, vel cætera animalia capacia sint; quod nimirum rationalis anima quoddam rationis & libertatis radios infra se effundat, quorum inferiores facultates participes sint, & ad altiorem ordinem elevantur. Hæc cum ita sint [Erudite Lector] in omnibus naturæ ordinibus, gradibusque distinctis comperta, non potuit D. Thomæ beatissima mens non erigi supra cæteros, ipsamque moralitatem, & communem intelligendi vim, eo felici cunctis cœlitibus commercio, scientiæ cum sanctitate fœdere, de quo antea locuti sumus, & quo veluti in apice naturæ constitutus, inter Beatos, & cæteros Theologos medium gradum occupat, & solus implet.

Sed plura illustriora in eam rem argumenta supersunt, quæ nos asserere jubent, fidemque certam faciunt, eam inesse D. Thomæ principis, & assertionibus certitudinem, ut vix major eâ, quæ ex definitione Ecclesiæ accelleret, desiderari possit. Et ne quis à me temere dictum existimet: id evidentissimis argumentis probandum suscipio. Enimvero quoties gravis difficultas D. Thomæ dum Ecclesiam instar solis disputationibus scriptisque illustrat, properantem moratur: quoties in Theologiæ vel scripturæ dubium, ut in tyrtem & scopulam multorum naufragio imendum incidit, præsto sunt Angeli, Divi Apostoli, Beatissima Virgo, qui periculum errandi amoluntur, & difficultatem omnem explicant; ut putares in ito fœdere Cœlites obligatos ad promovenda D. Thomæ studia, & Angelicum Doctorem jam inter suos (quibuscum necessitudinem summam habent, quos suorum secretorum participes efficiunt, nihilque latere volunt) agnoscere. Rei ex historia notæ fidem augent Pontificum Oracula, Clemens VIII, inquit, *in conscribendis libris interdum Sanctos A-*

postolos Petrum & Paulum colloquentes, locosque illi quosdam Dei jussu eparrantes habuisse. Addit Julius III. ipsum Beatissimam Virginem, de sua vita & scientiæ integritate certiore effecisse; & ut D. Vincentius Ferrerius, suisæculi Apostolus, refert; visa est interdum Beatissima Virgo Filium, quem ulnis gestabat, amantissimè deprecari, ut alumnus Thomam, Religionis ac fidei mysteriis explicandis incumbentem, edoceret.

Sed plurima in hanc rem D. Antoninus scripsit quæ validè superiora confirmant, ex quibus hæc pauca desumo. Narrat nocte quadam intemptâ, cum solito more orationi incumberet, auditum à socio, cum aliquibus sibi voce ignotis, & quos è cœlis Divos esse dubitari non poterat, longa colloquia permiscerent: cumque loqui destitissent, Angelicus Doctor compellat socium, jubet accendilumen, deferrilibrum, & parat, socio dicat, quorum à pluribus diebus, ob summam difficultatem, interpretationem & scripturam intermiserat. Tum socius pedibus obvolutus, & cum lacrymis efflagitat, ne se latere velit, quorum colloquio per longam noctis partem usus fuisset. Renuit vir sanctus, sed tandem victus importunis socii precibus, prorumpens in lacrymas ait: Fili vidisti afflictionem meam, cum his diebus, in explicando scripturæ loco, cujus mox interpretationem me dicante exceperisti, laborem; sed eâ me Deus in meritum gratiâ cumulavit, ut Divos Apostolos Petrum & Paulum quos interpellaveram miserit, à quibus edoceret; & hæc quæ modo exceperisti, Apostolorum revelatione accepi. *Sist* hic parumper (Amice Lector) & tuam nobis ingenuè mentem aperi; quam post hæc habere deceat, & æquum sit existimationem de D. Thomæ operibus, quæ ubi cum difficultas morabatur, nisi post revelationem habitam, & Apostolorum colloquia, intercepta non absolvebat.

Sed res est præterea dignissima, quæ nullâ umquam oblivione è memoria excidat, & ad posteros deferatur. Contigit ut nomine quidam Romanus, olim D. Thomæ auditor, & quem Parisiis suæ cathedræ successorem reliquerat; mortalem vitam cum meliori commutaret. Deo ita jubente, D. Thomæ sese conspicuum exhibet, ut de percepto laborum præmio, cœlestique adeptâ beatitudine moneret. Quid non agat sanctus Doctor, cui in animo semper mysteria fidei verfabantur, cui una veritatis

D. Antoninus 3. p. iii. 23. cap. 7. §. 6.

tatis curaret? Occasionē nactus addiscendi rē perdifficilem, cui forsitan tūc explicandæ incumbere, petit quid de Beatitudine cœlesti sentiendum & scribendum sit; quibus principiis constet, an creatā specie, an ipsā essentiā Divinā gerente speciei vices? Tum Romanus placido vultu subridens, illum Psalmi versiculum ingerit: *Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum*: quo moneret rem ita se habere, ut à Magistro olim auditor didicerat, & post sanctissimi Præceptoris doctrinam, unam Beatificam visionem majorem superesse.

Hic ego te compello [Erudite Lector] & tuam sepositis affectibus sententiam rogo, & audire velim? Annon omnis commendatio infra rei magnitudinem jaceat? An non D. Thomæ principiis eam certitudinem inesse existimare æquum sit, quā majorem sola definitio Ecclēsiæ conciliare possit? quæ nobis unquam D. Thomæ vestigiis inhaerentibus, major securitas contingere aut desiderari posset? Quem mihi dabis ex omnibus D. Thomæ æmulis, quos sanè sola ejus eruditionis magnitudo excitavit, aut è tota Theologorum turba, qui hac parte eaque certitudine divi etiam contestatā, cum sanctissimo Præceptore paria se facturum jactet?

Hæc cum ita sint, mirari desines [Erudite Lector] quæ sibi omnem alioquin superent: *tot tantaque in omni fere disciplinarum genere, brevissimo tempore conscripserit, ut Clemens VI. olim admiratus est: adhuc adolescentem vix decimo-quinto ætatis anno, cum novus Religionis tyro in carcere, à parentibus & domesticis detineretur, quos suis votis infensos, & inimicos experiebatur, cum vellet sæculo & nobilissimæ familiæ, deliciis, stemmatibus renunciare; Fallaciarum Opusculum edidisse, cui vel ultima ætas, in scholarum umbris & concertationibus omnibus exercita & detrita, vix satis matura videbatur; Parisiis annos nondum viginti quatuor natum, Philosophos ac Theologos cum ingenti auditorum frequentia, quæ omnium admirationem, aliquorum invidiam excitavit, explicasse. Mirari hæc desines, & cum magno Leone exclamabis: *O quam velox est sermo sapientiæ, & ubi Deus magister est, quam citò discitur quod docetur: Non est adhibita interpretatio ad audiendum, non consultatio ad usum, non tempus ad studium. Nihil mirum quod in omni fere disciplinarum genere, bre-**

vissimo tempore conscripserit ea quorum minima pars, si eruditio, securitas, soliditas, aliæque dotes descriptionis exactissimæ spectentur, longissimam vitam postulare videntur: quod tribus interdum quatuorve Amanuensibus, de rebus diversis & difficillimis, uno tenore conscribenda distaverit. Sane ut Ambrosius supra citatus dixit, divino Spiritu ubertatem dictorum ministrante, non eget, sed redundat scriptoris ingenium. diceres sanctissimi viri linguam *calamum scriba*, reconditiora scripturæ & Theologiæ arcana & mysteria, non hominis ingenii viribus, solertiā, acumine excogitata & inventa, sed Cœlesti lumine, divino afflatu infusa & inspirata *velociter scribentis*. diceres, quod de seipso Nazianzenus, organum fuisse divinum, & instrumentum ratione præditum, quod à præclaro artifice Spiritu Sancto *construabatur & pulfabatur*.

Non addo plura: satis enim me demonstrasse arbitror quod à me initio propositum fuerat in hujus capituli argumentum, plura Sanctissimum Præceptorem divina revelatione Beatissimæ Virginis, & divorum Apostolorum colloquiis didicisse.

§. III.

D. Thomæ Doctrina securitas, quod Scriptura, Traditioni, Patribus semper adhaerit, unde certissima Christianæ doctrinæ regula dici potuerit à Pio V.

PRæcipuam doctrinæ D. Thomæ, dorem, & veluti proprium characterem hic explicandum suscipimus, unde illi & ab errore immunitas, & maxima securitas contingat: summam scilicet cum antiquis Patribus, & Traditione, consensionē & observantiam, quā nunquam ab eorum placitis, ut ab inflexa fidei regula, vel quantum latus unguis est, recedere sibi permittit.

Nemo nescit, etsi quod ad Philosophiam pertinet ferendum sit, ingenia aliquando luxuriari, sibi que laxare fræna, cum ex ea indulgentia nullum periculum adsit: in rebus tamen Theologicis ubique Traditionem esse consulendam, & compertum esse erroris, quod in diversam sententiam abit, quā Patres tenuerint. Luculentia sunt Vincentii Lyrinensis verba, cum explicat illud Apostoli: *Quod Timothee depositum custodi, devitans profanas vocum novitates. Quid est enim, inquit, depositum?* & postea hujus depositi leges & conditiones ita explicat, *Quod tibi creditum est, non quod*

Tem.
5. Bibl.
ff. 7.
p. commo.
ni. cap. 28.

à te inventum, quod recepisti, non quod cogitasti, rem non ingenii, sed doctrina; non usurpationis private, sed publicæ Traditionis; rem ad te perductam, non à te prolata: in quo non auctor esse debes, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens.

Et sanè, cum Deus Sanctissimos Patres ad institutionem posteriorum interpretes & Magistros Ecclesiæ præfecerit, suo lumine pertulos, suo Spiritu afflatos, & qui summa innocentia cum Cœlitibus commercium commercuerint; summæ temeritatis est, in rebus fidei & Theologicis, aut non consultis, aut ipse sanctis Patribus, velle quidquam statuere & definire: cum etiam Aristoteles ipse tam in Divinis parcus, quam in Phisicis locuples, existimaverit, si quid de Diis statuissent, credendū esse Barbaris, primis scilicet hominibus Hebræis, & Chaldæis, quorum sanctitas & vitæ innocencia Cœlo digna, cœlestes mentes advocabat.

Hinc omnes hæreses ex ea novitatis cupidine, ingeniorumque prurigine & petulantia, natas esse, præclarissimè Cano demonstrat in omnibus hæreticis, qui Ecclesiæ pacem suis novitatibus, id est erroribus, perturbarunt; & qui in eadem, ut inquit, erroris navis versati sunt. Et primum quidem in Calvino, qui ut errores, & defectionem Lutheranorum excusaret, coram Rege Galliæ Francisco Catholicorum innocentiam tradoxit; multa, inquit, ignorasse sanctos illos viros, & sæpe inter se conflictatos fuisse: Tum postea in Luthero, qui Patrum autoritate neminem cogendum dicebat; & verbum Dei nullas interpretandi leges pati, quia verbum Dei non est alligatum: In Abailardo etiam, quem sanctissimum D. Bernardus in ea causa reprehendit, quod eum omnium Ecclesiasticorum Doctorum unam esse sententiam fateretur, ipse, inquit Bernardus, vanitate abreptus, eam sperneret, & gloriaretur se habere meliorem, non veritus contra præceptum sapientis, transgredi terminos antiquos, quos posuerunt patres nostri: In Nestorio præterea, qui ut refert Historia Tripartita, cum esset eloquens, & se putaret doctum, libris antiquorum dedignabatur incumbere, cū cæteris doctior se existimaret. Quin etiam Origenis casum, quo tota Ecclesiæ turbata est, quo posteri admonerentur, non plus sapere quam oportet sapere, sed intra limites à sanctis Patribus positos, ingenium cohibendum; huius inquam horridi casus Origenis, Vincentius Lyrinensis, loco superius

citato, cum huius eruditionem, ingenium, eloquentiam commendasset, non aliam causam refert, quam nimiam sui præfidentiam, & antiquitatis contemptum. Hic idem (inquit) Origenes tantus ac talis, dum gratiâ Dei insolentiùs abutitur, dum ingenio nimium indulget, sibi que satis credit; dum præcipit antiquam Christianam Religionis simplicitatem; dum se plus cunctis sapere præsumit; dum Ecclesiasticas Traditiones, & veterum magisteria contemnit, quaedam Scripturarum capitula novè interpretatur; meruit, ut de se quoque Ecclesiæ diceretur: Si surdus exierit in medio tuis Propheta &c.

Agnoscis itaque (Erudite Lector) nihil cordi & Religioni magis viro & scriptori Catholico esse debere, quam ut ubique autoritatem Sanctorum Patrum, & Traditionem consulat, nec ab ea ullis argumentis, ulla novitatis libidine unquam se demoveri patiat. Sed quis unquam inter cæteros, imò supra cæteros Theologos, qui pro Patribus nati, fideles edocendi munus, & Ecclesiæ defendendæ curam, velut relictam sibi hæreditatem susceperunt, potiori jure quam D. Thomas hanc laudem consecutus est, ut Sanctissimos viros passibus æquis sequutus, integram, illibatamque hæreditatem, depositumque fidei sibi creditum, intemeratum servaverit? Hæc S. Doctoris præclarissima, & quam satis amplis laudibus nemo unquam efferat commendatio, unde securitas summa, & ab omni errore immunitas illi contrigerit; quod assertiones suas in tutissimo loco, sub Patrum omnium clientela posuerit. Vix unum articulum repereris, quem gravissima Patrum autoritate non muniverit; & rectè advertit P. Baronius, ac mille experimentis à se observatum inquit, hoc discrimen intercedere D. Thomam inter & Theologorum reliquos, quod Angelico Præceptori aliquando feliciter tuto & longo silentio Scriptura & Patres meditant, ubique prima cura fuerit inquirere, quid Sacra Scripturâ, præsertim Theologiæ & Scientiarum origo & regula, quid Patres Scripturæ interpretes, & Traditionis testes docuerint; & consultâ scripturâ, Traditione, Patribus, velut immoto fundamento Theologiam suam astruxerit. Hinc Doctoris Communis assecutus est nomen, & nisi me fallit animus, eam dumtaxat gloriam & famam ambivit, ut ubique Patrum Discipulus audiret, eorumque viam calcaret, procul à divitiis, quæ raso periculo carent, &

Cano
lib. 7.
de lo.
theo.
cap. 3.

D. Bernard.
Epist.
190.

errores irremediabiles incautos abducunt. Neque tamen idè minus consecutus est laudis, quòd nihil sine confortio Patrum tentaverit; cum præter sententias, quibus illi cum Sanctis Patribus convenit, omnino eamius sit, nulliquè secundus, argumentis quibus explicari & illustrari possunt, ceterosque Theologos multis partibus superet, accitis in defensionem Theologiæ omnibus scientiis, ac Philosophis, quos Divinæ sapientiæ opem, & suppetias ferre coëgit. Hinc D. Thomæ doctrinæ, certissima Christianæ doctrinæ regula dici potuit, quòd purissimam scripturæ sensum, Traditionis Patrumque seriem unus D. Thomas omnino repræsentet, nec alius unquam felicitus Divo Thoma assecutus sit, quòd optabat Lyriensis, ut quæ à sanctis Patribus dicta fuerant, limarentur & expolirentur, non nova, sed novè, singulari scilicet ordine, methodo, distinctione, dicerentur. Sapienter annotavit Angelici Præceptoris Commentator & Interpres Cajetanus, idè D. Thomam sanctorum Patrum sensum esse assecutum, quia semper summè illos veneratus est. Sed potissimùm D. Augustinum itacoluit, ita uni adhæsit, & veluti Augustini spiritum ita ebibit, ut quidam non ignobilis Scriptor dixerit, Augustini animam videri migrasse in Thomam; quod inter ejus laudes Urbanus V. Academiæ Tolosanae D. Thomam magistrum sequendum præficiens, non siluit: *Beati Augustini (inquit) vestigia insemitis, Ecclesiam doctrinis ac scientiis quàm plurimis illustravit.*

Hic quotquot D. Thomam suis laudibus celebrare conantur, nervos omnes intendunt, ut eam in sanctos Patres observantiam ad cælos usque efferrant, quâ nihil majus agnoscunt in ingenio præclarissimo, & quo nullum magis sibi laxare habenas, novam tentare viam, aut longius altiusque ire potuissent. Aliègregiam Divi Chrysostomi de D. Petro observationem hic referunt, quâ illud explicent, D. Thomam omnium Patrum, quos sibi longo studio & meditatione familiares effecerat, interpretem fuisse. Expendit eloquentissimus Pater secundi scapitis Actorum hæc verba: *Stans autem Petrus cum undecim, levavit vocem suam, & locutus est eis. Quid est, inquit, cum reliquis undecim? Et statim subdit: communem quidem vocem edebant, at Petrus omnium erat os, sed astabant illi undecim testimonio suo comprobantes, quæ ab illo dicebantur.* Scire aves

(Erudite Lector] quem gradum D. Thomas inter ceteros occupet, quodve munus gerat? *Communem cum illo Concilia, Patres, ceterique Theologi vocem edunt, & D. Thomæ olim suo silentio bovis muti, postea vocalissimi, omnes uno ore loquuntur; & quotquot ex Patribus suarum assertionum testes advocat, astant illi suo testimonio quæ accepit comprobantes.*

Alii advocant Ethnicorū morem, quo probent Christiana doctrinæ faciem, undiq; à Patribus circumlatam, tandem ad D. Thomæ manus pervenisse, ab eoque in sua Summa Theologica, velut in laborū Scholasticorum ultima meta repositam fuisse. Solebant olim veteres nocte Ceteri, Vulcano, & Prometheo sacrâ, aram mille luminibus, mille floribus ornata excitare, ad quam tota fere Græcia confluebat, ut è sacra luce, quæ in ara fulgebat, suam faciem accenderent, & in urbes ignem sacrum deferrent, in quo suæ felicitatis positum omen arbitrabantur. Sed ne communis horum quisquam expers fieret, accensam faciem cives per manus vicissim sibi ferendam tradebant: quæ tandem ad metam, victis ventorum flatibus, acrisque perturbationibus, accensa perveniret, urbs tota effusa gaudio, maximoque plausu, victricem ventorum faciem exciperent.

Non absimile quid in re Theologica accidisse dixeris. Quid enim aliud putes scripturam sacram, quàm aram ignoto, agnitoque Deo erectam, mille floribus, mille luminibus ornata, & fulgentē: unde Apostoli faciem, quâ totum orbē illustraret, undique circumferendam accenderunt; & sui muneris sui que zeli successoribus, & discipulis, Clementi, Dionysio, Ignatio, Irenæo, qui propius à nascenti Ecclesia aberant, gestandam tradiderunt? Ab his ad sapientissimorum Doctorum Basilii, Nazianzeni, Chrysostomi, Augustini, Hieronymi, Gregorii, aliorumque manus pervenit: à quibus postea Bernardus, Anselmus, Damianus, accensam faciem, nec ullis turbinibus extinctam acceperunt. Sed cui tandem hæc felicitas contigit; ut ultimam metam, cui inscribere, liceat *non plus ultra*, victor attigerit? hoc sane uni D. Thomæ concessum: hic unus è Patribus & Ecclesiæ Doctoribus ultimus, accensam faciem tulit, & in meta ventorum, turbinumque victricem reliquit, quâ Scholæ omnes, Academiæ, totaque Ecclesiæ, dum Christiana Religio vigeat, illustrabuntur.

Quid enim aliud existimes D. Thomam Summam, quam ultimam Scholasticorum laborum metam, & pene ultimum limitem, quo eruditio summo ingenio comparata, quid maximo conatu possit, probaverit. Verissimè enim dixit Possevinus, egregius Societatis scriptor, D. Thomam Summâ Theologica omne tulisse punctum, ac reliquis omnem videri præcidisse vicem, qua aliquid, aut augustius, aut plenius, aut brevius fieri posse unquam putent: ut divinitus pronunciasse existimeretur hæc verba Joannes hujus nominis XXII. cum B. Thomam in sanctorum catalogum scribi mandasset; nempe nisi B. Thomas alia edidisset miracula, unusquisque Articulus eorum quos scripsit, habendus pro miraculo esset. Atque hujus operis primam & secundam partem notat prælaudatus auctor, græcam fecisse Demetrium Cidonium, ut & alteram summam adversus Gentes pro Christiana Religione.

Verum quibus artibus, aut dotibus Angelicus Doctor assecutus est, ut ultimam metam ingeniorum attingere dici potuerit? Nancianè laudem promeruit summa in Patres observantia & studio, quibus ita iis sequendis adhæsit, ut penè in iisdem vestigiis pedes posuerit; ita legendis incubuit, ut quæcunque Christianam Religionem illustrare possunt, ferè exhaustaerit: nec immeritò Gennadius Patriarcha hæc verba scripsit: *Si quis scriptis D. Thomæ animum adhibuerit, hunc nullis aliis incigere oportet.*

*Apud
Laurent.
à Pont.
in Sap.
cap. 9.
tom. 13.*

Egregiè Isidorus advertit, Lunam quasi luminum unam nuncupari, quod inter planetas ultimus, omnium lucem excipiat, veluti omnium capacissimus sinus, quo aëris influxus fovetur & temperantur, & rerum inferiorum generationibus promovendis, disponuntur & parantur. Non negaverim equidem, D. Thomam, etsi supra ceteros Theologos & Doctores Classicos in altiori gradu constitutum, ultimum esse Ecclesie sidus, quintum Ecclesie Doctorum, infra antiquos Patres, nobisque propinquiorem. sed quid inde contingit, aut quod Ecclesie emolumentum & commodum, suo gradu, & ordine contulit? Ultimum est Ecclesie sidus, velut *Luna plena in diebus suis*, ut lucem omnium, radiosque sinu capacissimo excipiat, foveat, temperet, & Theologia Scholastica illustranda & promovenda effundat. Hoc enim potissimum in D. Thoma, quotquot ejus libris evol-

vendis incumbunt, adspirantur: Quidquid olim aut præclare inventum, aut subtiliter excogitatum fuerat, quo Mytheria fidei, securioris Ethicæ regulæ, & quæcunque Christiana Religio complectitur illustrari possint, ita in unum collegisse, quibus etiam plurima, robur, ordinem, distinctionem addidit: ut unius D. Thomæ vox, *multitudinis vox* dici possit: & ut apud Ezechielem vatem Angelus *similitudinis signaculum* nuncupatur, aut ut Hebræicum habet *חֹתֶם הַרְבִּיחַ* *chothem harbich* quidam intelligunt *sigillans summam*, quod suis dotibus, quibus cæteris eminebat, Dei operibus colophonem imponeret; ita non immeritò D. Thomæ Summam dixeris Theologicæ supellectilis sigillum, scholasticorum laborum metam, omnium Sanctorum Patrum Epitomen, quam tamen non absolvit; ut scias D. Thomam, qui aliorum omnium sapientiæ Epitomen fecit, suæ seipso duntaxat minorem, efficere non potuisse.

Ex his quæ jam fusè satis explicuimus, non tam conjici potest, quam evidentissimè demonstrari, eam inesse D. Thomæ doctrinæ securitatem, ut à summo Pontifice dici potuerit *certissima Christiana doctrinæ regula*; cum ubique Traditionem spiraret, & Antiquitatis simillimam imaginem, qualem antiqui Patres suis posteris exhiberi voluissent, ubique repræsentet. Verum plurima superflunt, à quibus minime abstinere æquum sit, quæ Doctrinæ D. Thomæ securitatem, & ad omnem errorem, censurisque immunitatem egregie confirmant.

IV.

Nihil unquam in D. Thoma reperit censuræ oportunitatem; omnia sine ullo proflus errore conscripsit.
Clement VIII.

Nescio quo malo fato, quod literas scientiaque insequitur, aut verius, quo ingeniorum vitio, quod hominibus suæ mortalitatis exordia, difficultatem recti, & ignorationem veri, ut inquit Augustinus, ostendit. Pauci sunt inter scriptores Ecclesiasticos, in quibus aliqua non defideres, & quos non minus ingenii erroribus, quam aliis corporum & naturæ defectibus homines fuisse non agnoscas. Non is sum qui Sanctorum Patrum, quos summe venerari partem Religionis duco, aut graviore lapsus, aut leviores hævos notare velim! sed nega-

re non possum, etiam maximè excusare velim & benignissimè interpretari contendam, quin in scriptis Ecclesiasticis multorum magni nominis Patrum, ut notat Sixtus Senensis, caute, ac suspensò pede, & anhelitu temperato, ut de Magno Antonio Eremite Pauli speluncam subeunte dicebat, Hieronymus, progrediendum sit; ne in sententias parùm tutas, & ab erroribus Philosophorum non satis alienas, & remotas, potissimum Platonis, quem antiqui Patres admirabantur, interdum impingant. Verùm uni D. Thomæ, vere divino viro, tanta assertionum, & sententiarum securitas divinitus contigit, ut neminem unquam hujus scripta legisse, hunc elegisse Magistrum cui adhereret, pœnituerit; & in hujus scriptis cuilibet seposito omni erroris periculo, expeditoque gradu expatiari liceat, veluti per viam regiam, communi Ecclesiasticorum Patrum incessu tritam, omniumque vestigiis imprellis notam. Feliciter nec sine divino consilio, inter Ecclesiæ Patres ultimum fuisse arbitror; ut collatis inter se magnis illis viris, Ecclesiæ Magistris, unius sententiam alterius sententiâ ita temperaret, aut omnino corrigeret, ut sine ullo proorsus errore scripsisse dici poterit.

Et verò, quid in tot ingentibus voluminibus, quæ scripsit in omni fere disciplinarum genere, & quæ per annos quadringentos ab æmulis, quos tanti viri fama & eruditionis magnitudo excitant, inimicis planè oculis lecta, & ad examen vocata sunt, vel levissimæ censuræ opportunum repertum est. Sed quid in Conciliis Viennensi, Constantiensi, Florentino, Lateranensi, & omnium celeberrimo Tridentino, quæ post D. Thomæ obitum in orbe celebrata sunt, nisi juxta D. Thomæ mentem definitum est? ut recte ab Episcopo Traniensi dictum fuerit *plures D. Thomæ articulos in canones ab omnibus credendos transisse*. Quis unquam in profligandis hæreticis majorem opem Ecclesiæ tulit? Noverat, cui illud ingens Ecclesiæ defendendi munus incumberebat, & qui Divi Thomæ præsidia opemque expertus, præcipuam laudem profligatæ hæresis, & defensæ Religionis, sanctissimo Doctori tribuebat: *Hujus scriptorum clypeo militans Ecclesiæ, hæreticorum tela feliciter eludit*: quod & in Concilio Tridentino palam omnibus fuisse inquit, ubi is est cuius partibus Anglicus Præceptor stabat, se vicissè arbitrabatur. Noverat & ille acerrimus Ecclesiæ hostis, quo

nullum doctiorem inter suos Eterodoxi agnoscunt, Bucerus, qui nihil in Ecclesiæ se moliri, nihil tentare posse, nisi sublato Thomæ, fatebatur; *Tolle Thomam, & dissipabo Ecclesiæ*; quamvis ea Ecclesiæ firmitas, non Divo Thomæ, sed Verbo Divino, scripturæ sacræ, Traditioni, & Patribus tribuenda sit, quorum unus Divus Thomas vires omnes exerit; vere Machabæus alter, *qui gladio suo castra Domini protexit*: eoque fortior, *qui octingentos interfecit imperi uno*: etenim *una Divi Thomæ tartareus Gerion est sparsus manu*.

Sed duo sunt, quæ minime prætere-
rire debèdo, quibus Divi Thomæ gloriæ non nihil detrahi videri posset, cum tamen re ipsa in immensum eam augeant; Primum est, olim ab Academia Parisiensi aliquot articulos censurâ notatos, quorum plurimi ad Divum Thomam pertinebant; alterum est, Divum Thomam de Cœceptione Beatæ Virginis alter scripsisse, quàm Academia, Scholæ Theologi, hac tempestate sentiant, & quàm quæ plerique Sanctissimum virum scripsisse vellent. Verùm fateor me nihil majus in Divo Thomæ agnoscere, & mecum cordatos viros censuros non dubito, si utriusque causæ, & latæ quondam censuræ Parisiensis, & quæstionis Theologicæ de Cœptione Beatæ Virginis exitus spectetur.

Verum equidè est, quorundam falsam interpretationem, aut verius factionem, agentibus Sancti Doctoris æmulis, quos male habebat sparsa ubique fama tanti viri, qui Universitates, Orbemque suis scriptis, suaque eruditione, ut olim Orpheus sylvas, ferocesque homines, voce & sapientia pertrahebat; ab Academia Parisiensi censuram extorsisse in aliquot articulos, quorum plurimi ad Divum Thomam authorem pertinebant, cujus nomen tacuerant, ne Academia quæ Sanctissimum virum summa veneratione ut Magistrum prosequeretur, & ut alumnus complectebatur amore, à ferenda censura abstineret. Sed quid inde effectum est, aut quod inde commodum Adversarii reportarunt, nisi, ut ea censura, velut ignis probatione, clarior D. Thomæ doctrina evaderet? Etenim reclamantibus Sancti Doctoris Discipulis, majori otio & diligentia, revocata est ad examen D. Thomæ doctrina, nihilque in ea reperiendum, quod ad ipsum pertineret, errori censuræque obnoxium: Unde & immaturus iudicium quod latum fuerat, ipsa Academia retractavit, magnisque laudibus coram

amplissimo cœtu Archiepiscopi Vien-
nensis, Pariensis Episcopi, & totius
Cleri, sanctissimum Doctorem cele-
bravit, tanquam *splendidissimum lumen
Ecclesie, doctrina fontem, schola Parisien-
sis ac omnium Vniuersitatum lucidissimum
candelabrum, unde omnes fideles sancta vi-
ta, & sancta doctrina lumen accipiunt.*
Magna sanè commèdatio, & quæ Salmã-
ticensis Theologos exclamare compul-
sit, *O insigne insignis Academie testimo-
nium!* O probatio eò pluris facienda,
quòd Sapientissimi Patres, re maturius
discussã, & acri iudicio expensã, latam
antea censuram retractarunt, ut illud
Isaiæ vaticinium in sancti Doctoris
commendationem usurpare liceat: *Ven-
ient ad te curvi filii eorum qui humiliave-
runt te, & detrahebant tibi.*

Sal-
manti-
censis
in Orat.
exhor-
tat.

Ad alterum quod opponi solet, deve-
niendum est, D. Thomam de Conce-
ptione Beatæ Virginis secus scripsisse,
quàm sentiant moderni Theologi; ac
demonstrandum, nihil gloriæ Sanctis-
simi viri deperire, sed in immensum
augeri, cum unus toti Orbi literarum
opponi potuerit, & definitionem Eccle-
siæ, quæ Principes artibus omnibus
urgens, hætenus retardaverit. Ar-
gumentum hoc fusè prosecutus est Pa-
ter Baronius, à quo hæc ferè, iisdem-
que verbis desumo.

Apolog.
l. 1. scilicet
1. Art.
2. §. 4.

Sanè mirum est eã authoritate valuisse
Doctorem unum, refragantibus cæ-
teris, tantumque ponderis apud Pon-
tifices unius sententiam obtinuisse, ut
per trecentos & ultra annos, totus or-
bis Christianus, Populi, Principes, Re-
ges, Academiæ, Vrbes, Regna, unam
rem, quæ Beatissimæ Virgini parenti
plurimum gloriæ, nihil Religioni fidei-
que detrimenti offerre videtur; omni-
bus artibus præter eius sensum deordi-
nati postulent, nihilque huius causã
non moveant; & tamen nihil hætenus
à sancta Sede de fide tenendum, & ta-
peditum impetrarint. Sed tandem quem-
cunque exitum res habitura sit, nullum
inde dedecus, maximam laudem D.
Thomas reportabit. Vel enim tandem
evincent, quod longissimis & continuis
precibus omnia penè mundi regna, &
legationibus Principes afflagitant; vel
qui toties negatam definitionem ur-
gent, semper patientur repulsam: si hoc
postremum contingat, quid excogita-
ri potest illustrius, quàm unius D. Tho-
mæ sententiam pluris Ecclesiam facere,
quàm totius orbis vota, & Regum pre-
ces? Quamvis existimandum sit, illam
honorem non tam D. Thomæ, quàm

ipsis sanctis Patribus haberi; quòd du-
bium est ex ea parte stetit, pro qua
D. Thomas non pugnavit: cum omni-
bus persuasum sit, pro scriptura, Tra-
ditione, Patribus, Sanctissimum virum
antiquitatis tenacissimum semper de-
certasse. Si tandem Regum, Principum,
Academiarum, Theologorum, apud
quos ius est, ut à sancta Sede iudicium
petant, Summi Pontifices precibus se-
flectant, & contra D. Thomæ men-
tem de ea controversia aliquid sta-
tuant: certè non cadet inglorius, quan-
do quidem per tot annos, infinitis pro-
pmodum pugnandum fuerit, ut unus
vinceretur. Neque sanè victus unquam
dicendus erit; si quid enim de ea re
Pontifices, aut Concilia statuunt; vel
iuxta perpetuum & tenacissimum Con-
ciliorum & Pontificum morem, ex scri-
ptura & Traditione decernent, & rem
quasi expressè contentam, aut necessa-
riã consecutione deductam definient;
vel præter antiquas leges, ex alicujus
scripturæ loci interpretatione mysticã,
aut novã revelatione hanc controver-
siam diriment. Vt sese res habeat, ni-
hil D. Thomæ gloriæ deperibit. Si nova
fuerit revelatio; quid mirum fuisse D.
Thomæ ignotam à quadringentis annis
defuncto, antequam fieret, aut illi fides
haberetur? Si ex interpretatione loco-
rum scripturæ mysticæ definitio pro-
deat; quid etiam mirum, si D. Thomas
nihil eã moveretur, cum omnino cer-
tum sit, interpretationem scripturæ my-
sticam, ad confirmandas vel definien-
das res Religionis & fidei, nullam ha-
bere vim, nisi accedat Ecclesiæ defini-
tio? Si demum in scriptura & tradi-
tione à Christo per Apostolos, Patrum-
que seriem perpetuam receptã, hæc ve-
ritas latebat, unde oportuerit elici; cer-
tè non vertetur vitio Doctori sancto,
ignorasse rem ad eò obscura traditio-
ne latentem, ut trecentorum annorum
studio & indagine, infinitis propem-
dum libris editis, Theologorum con-
certationibus, Academiarum consulta-
tionibus, vix erui potuerit.

Agnoscis igitur [Erudite Lector] in
ea duplici causã, latæ quondam cen-
suræ in aliquot Divi Thomæ Articulos,
& huius quæstionis Theologicæ de
Conceptione Beatæ Virginis, quæ po-
tissimum reprehensioni, & censuræ op-
portuna videbatur, & in qua præter
eos quos eadem instituti ratio ad defen-
sionem Divi Thomæ impellit, etiam cæ-
teri, qui in sancti Doctoris verba ju-
rant, hanc quæstionem excipiunt, in

er-

qua mature sententiam quam magis
piam arbitrantur sequi : In ea inquam
duplici causa , nihil gloriæ Angelici
Præceptoris deperire , maximamque
inde gloriam in ipsum derivari : cum &
censuram Academia Parisiensis retra-
ctaverit , & Pontifices nullis precibus,
aut votis , se moveri sinant , neque ha-
ctenus ullâ censurâ Divi Thomæ sen-
tentiam notari passi fuerint , relictis illis
suae probabilitatis integris salvisque ju-
ribus.

Atque hic monitos velim , qui inter-
dum Sanctissimi Præceptoris assertio-
nes , quas vix in transitu veluti contem-
ptim delibant , levissimis momentis
reprehendunt , & paribus argumentis
se dejecturos putant ; si majori otio &
diligentiâ , quam assequenda veritati
in rebus difficilibus , adhiberi par est,
sepositoque partium studio , iis exa-
minandis incumbant ; asseverare ausim,
eos se se præproperi iudicii accusatu-
ros ; cum & celeberrima totius Or-
bis Academia , quorundam è suis
Theologis , quos vel error , vel æmul-
orum Sancti Doctoris fraudes dece-
perant , censuram revocaverit ; tota-
que adhuc Ecclesia in dirimenda con-
troversia præter , aut contra Divi Tho-
mæ sententiam , adhuc hæreat , etsi de-
finitionem Populi , Principes , Reges,
totusque Christianus Orbis , precibus
votisque omnibus efflagitent.

V.

Divi Thomæ doctrina ex plenitudine &
methodo commendatur : in omni ferè
disciplinarum genere , miro ordine
scripsit Clemens VIII.

Statua
Seraph.
4. Bibl.

EGregiè Sixtus Senensis observa-
vit , D. Thomam , quatuor inter se
implacabiliter pugnantiâ , & insolubili pacis
federe conjunxisse : brevitatem , copiam,
claritatem , & securitatem , quæ nulli un-
quam litterarum Professori , vel ante , vel
post eum , contigit connectere. De secu-
ritate , & ab omni errore immunitate,
præcipua scriptoris Ecclesiastici dote,
jam satis egimus : claritatem & perspi-
cuitatem nemo melius intelliget quam
qui D. Thomæ scripta legerit , & cum
Antiquorum libris , ac etiam eorum
Interpretum commentariis , quibus il-
lustrari debuerant , contulerit : nullibi
enim quæstionis ullius Theologicæ
apertior resolutio , quam in D. Thomæ
nec ipse in alio quam in seipso , clarior
& facilior. Sed eam claritatem mira-
bili methodo assecutus est , qua nemo

unquam ad ipsum accessit. Ad eò erim
præclaro ordine , res omnes quæ tractan-
tur , disposuit ; tanto inter se nexu con-
iunctis , ut aliud ex alio , posterius ex priori,
non solum pendeat , sed etiam lucem
accipiat ; ut nec Euclides , & Geome-
træ cæteri , magis constanti & perspi-
cua ordine res pertractent , quibus con-
stitutum est nihil supponere , omnia de-
monstrare , & ex prioribus sequentia
definire. Et ne prætermittam , quod à
me primis editionibus observatum
fuerat ; præclaro illo ordine quo sum-
mam Theologicam disposuit , ita An-
gelorum motus æmulatum fuisse videri
potest , ut vel ea ratione merito Ange-
licus Doctor nuncupari potuerit.

Animadvertit D. Dionysius Areopa-
gita , Angelos , quorum operationes
sub imagine motuum describit , triplici
motu moveri , circulari , recto , obli-
quo. Dum perpetua circa Deum , ve-
ritatis & amoris centrum , contem-
platione & amore veluti undequaque
feruntur , & , ut inquit Areopagita ,
chorem agunt , dicuntur motu circulari
moveri : cum verò inferiores res co-
gnoscent , quarum iis cura mandata
est , suaque studia illis promovendis &
regendis conferunt ; recta veluti linea
pertranseunt , & recto motu feruntur.
Cum verò utrumque motum miscant ,
& ex ipsa Dei contemplatione , unde
rationes agendi accipiunt , creaturis
inferioribus operam suam impendunt ;
obliquo motu ex utroque recto & cir-
culari mixto moventur.

Triplicem illum motum Angelicus ,
& tantum non Angelorum Doctor , ex
Dionysio didicerat , & peculiari Arti-
culo quæstionis 180. 22. explicuit : sed
præterea triplicem etiam illum mo-
tum , ordine quem in pertractandis re-
bus Theologicis observavit , est imita-
tus : etenim dum prima Parte totus in
divinis est , de Attributis naturæ divinæ,
de Personis Trinitatis disputat , & circa
divinum illud centrum circumquaque
agitur , & nunquam ab eo deflectit ; an
non motu circulari movetur ? sed cum
de Deo rerum efficiente , de creatione,
& creaturæ intellectualis actibus , vir-
tutibus , gratia , legibus , quibus ad
suum finem consequendum tendit , di-
sponitur , juvatur , dirigitur , an non
motu recto fertur & movetur ? sed de-
mum cum ultima suæ Theologiæ parte
de mysterio Incarnationis agit , quam
Augustinus Epistola ad Volulianum Dei
& hominis mixturam vocat , quis nega-
verit obliquo motu & ex utroque recto

Dionys.
4. de
divin.
domin.

D. Tho.
2. 2. q.
180.
art. 6.

D. Aug.

COMMENDATIO

& circulari mixto moveri? Hæc de metho-
do & ordine, quo D. Thomas ita
Theologiam omnem disposuit, ut cate-
ris faciliorem & commo diorem un-
quam reperiendi spem omnem abstu-
lerit.

Sed quis unquam beatissimam illam
copiam & rerum plenitudinem aut
mente complectatur, aut sola lectione
decurrat, vel satis oratione commen-
det? Ea est, ut videri possit scientias
omnes in unius D. Thomæ capacissi-
mum sinum convolasse, & ut de Augu-
stino dicebat Volusianus, penè legi Dei
deesse quod D. Thomæ deesse contige-
rit. Quid enim ex his, quæ Philosophiæ
& Theologiæ ambitu, quâ latissimè pa-
tet, continentur, & quæ eruditissimum
quemque efficere possent, in Angelico
Præceptore desideres?

si Scholasticam velis, quæ mysteria
Religionis & fidei, concisâ metho-
do explicet, invictissimis argumentis de-
fendat, summo rigore definiat, & ve-
luti ad vivum scæcet: Eam sibi omnino
partem vendicat, in ea regnat; nequæ
vero errabit, qui dixerit D. Thomæ
Summam Davidicam turrim esse *adi-
ficatam cum propugnaculis*, seu ut he-
bræi cum habet *תורה*; id est, ut tripli-
ci interpretatione fecundissimam vo-
cem explicem, velut armamentarii om-
ni armorum genere instructissimum *ad
defendendum*: velut specimen artis,
unde exactissimæ, regulæ peti possint
ad docendum: velut ingens miraculum,
quod in admirationem intuentes rapi-
at, & præ stupore *ad suspendendum
ora*: hæc enim omnia in Divi Thomæ
Summam, quâ post Scripturam sa-
cram nullum magis absolutum opus, &
majorem thesaurum Ecclesia habet,
verissimè cadunt. Nec minus unæ An-
gelico Thomæ hujus loci Chaldaica
Paraphrasis convenit, quæ absolutissima
sanctissimi Præceptoris panegyris exi-
stimari possit, & quam interjectis qui-
busdam explico. *Princeps scholæ*, uno
omnium ore conclamatus; *Magister tuus
fortis in justitia*, ac eximiâ sanctitate,
quam indissolubili fœdere cum sapien-
tia conjunxit; *Magister bonorum operum*,
& Ethicæ Christianæ, dum certissimas
regulas morum, & virtutis imaginem
in suis scriptis reliquit, qualem ipsa
opertasset, si voluisset mortalium oculis
exhiberi: *Per verbum eius edificatum est
seculum*, & universus Christianus orbis,
qui defensionem religionem, victam hære-
sim, instauratam pietatem sub D. Tho-
mæ auspiciis, & ad summum culmen

Apud
Thomam
Aquin.
supra

evectam Theologiam vidit? *In doctrina
legis in qua laboravit, confidit populus
Israel*, & Ecclesiæ filii, qui non alium
fortiorem ducem, & antesignanum
agnoscunt, & cujus præsidii *vincent
bello, quasi essent tenentes manibus suis om-
nium genera armorum fortium*. Non puto
hæc unquam de aliò quàm de sanctissi-
mo Præceptore verius dici, cui & scien-
tiæ & scholæ principatum ultro omnes
concedunt.

Et sanè, ut non ultimum Theologiæ
præsidium Philosophiam adjungam;
quæ foelicis unquam Aristotelem in-
terpretatus est, de rebus Logicis, Phy-
siccis, Metaphysicis, Ethicis, Politicis?
Ut meritò viri sapientissimi Aristotelis
mentem & vocem D. Thomam agno-
scant, sine quo Aristoteles mutus videretur;
& quod magis optandum erat,
Aristotelem infensissimum Religionis
hostem, olim à Patribus habitum, ita
conciliavit, ut non alius plura fidei
arma subministraret, & pro ea tuenda
acrius decerneret. Sed quis plura Theo-
logiæ Mysticæ arcana & mysteria scrip-
sit, tum in Dionysium commentariis,
tum aliis Opusculis de Beatitudine,
de dilectione, tum pluribus quæstioni-
bus, de Donis, de Prophetia, de raptu,
de utraque vita activa & contemplati-
va? quibus omnibus (quod multis, qui
in eo genere scripserunt, deest) parem
cum pietate soliditatem conjunxit.

Scripturam verò ferè omnem perpe-
tuis commentariis illustravit; ac præci-
pue difficillimum totius scripturæ li-
brum Job, primus ac litteram expli-
cuit, primusque cæteris glaciem fregit;
ex quo eruditissimus quidam Interpres,
cujus nomen ræceo, multa, ut annota-
vit D. Antoninus, desumpsit. Eâ verò &
eruditione & felicitate explicuit; ut
quod inquit Posselinus de Commentari-
is D. Pauli, *nihil relinquat intactum
perpendat omnia, parciatur, connectat*: Sa-
cris verò litteris citandis tam multus est, ut
videatur Beata illi menti divinarum Scri-
pturarum universus patuisse campus, quem
pro suo arbitratu decurreret.

Sed erunt forsitan, qui D. Thomam
existiment, ita quæstionibus, & con-
certationibus scholasticis immoratum,
ut putent parum hujus libros iis usui esse
posse, qui è suggestu ad populum con-
siones habent. Verum qui in ea sen-
tentia versantur, vix se probant sanctis-
simi Præceptoris libros summis oculis
legisse, vel procul à liminè salutasse. *Didacus
Sane Didacus Stella, nobilis scriptor
Franciscanæ Familie, luculento Tra-
ctatu*

endo
conco.
cap. 2.

statu ad modo concionandi, non dubitat D. Thomam cum D. Chrysoftomo componere, & utrumque ante ceteros Concionatori commendare. Hi namque duo Doctores, inquit, sint concionatori præ omnibus familiares, & sodales. Ille namque, D. Thomas, variis & acutis disceptationibus indagando, veri culmen attingit, ut est mos Scholasticorum, & inter omnes, morales conceptus ad pulpitum spectantes melius excitat. Idque etiam poetica longâ inductione demonstrat. Quid enim de Mysteriis Fidei & Religionis, Vitæ, Passionis, Mortis Christi, quæ proponere populis & explicare necesse sit, quæ in D. Thoma fulsissime pertractata non reperias? Sed si quis sublimiores conceptus amet, iisque delectetur: quantam eorum materiam prima Pars de divinis Attributis, de Visione, de Trinitate, de Angelis, de Operibus dierum, subministrat? Sed inter ceteras partes Author supra laudatus Primam secundam, ubi D. Thomas luculenter de Vitiis, eorumque causis, effectibus, subjectis, poenitentiæ agit, ut longè utiliorem commendat: *Hunc, inquit, librum inter reliquos D. Thoma præ oculos semper habeo.*

Agnoscisigitur [Erudite Lector] nihil plane eorum quæ doctissimum seu Philosophum, seu Theologum, seu Scripturæ Interpretem, seu Ecclesiastem efficere possint, in D. Thoma desiderari. Sed eam plenitudinem multò gratiorem efficit summa varietas, quæ fatigatum interitum animum, tum rerum majestate & obscuritate quas pertractat, tum soliditate & subtilitate argumentorum quæ exerit, accitis undique ex Scriptura, ex Patribus, ex Philosophis, relevat, recreat, & ad proseguenda cetera vegetiorem reddit: Mirum est, inquit Possevinus, *quam ubique doctrinam, solertiam, pietatem, memoriam, eruditionem, à Grecis & Arabibus Philosophis, & Latinis, veteris ac novi Testamenti Interpretibus pietatem spiret; ut certe nemo sit, qui cum D. Thoma ea ubertate & copia contendat: & merito de D. Thoma, quod de magnis Viris D. Hieronymus, dixeris: Intantum Philosophorum doctrinis & sententiis suos libros implevisse; ut nescias, quid in illis prius admirari debeas, an eruditionem sæculi, an cognitionem Scripturarum.*

Gregor.
Nazian.

Sane cum infinitam pene illam rerum multitudinem, in uno D. Thoma intueor, subit in mentem quod de Basilio Magno Theologo Nazianzenus di-

cebat: *Quodnam doctrina genus non est perscrutatus: ita in cunctis est versatus, quemadmodum nemo unquam in uno: ita singula calluit, tanquam cetera ignoraret.* Et demum ita indefesso studio, Sanctorum Patrum, Philosophorum, Poëtarum, omniumque in omni scientiarum genere Scriptorum, sententias consultumque omnem derivavit: ut verissime quidam in ipsum hos Poëtæ cujusdam de Nilo versus retulerit.

*Quod ex omni survio spoliaverit æstus,
Hoc nilo natura refert: totumque per orbem
Collectæ partes annem revocantur in unum*

§. VI.

Summa D. Thoma Doctrina commendatio, quod tantum ipsi tributum sit, ut Divum illud Christi Domini habeat testimonium: Bene scripsisti de me Thoma. Clemens VIII.

Quam magnus dicendi locus patet, si eloquentiæ figuris uti vellem, quas cerè nullum unquam dignus augmentum, aut pari posset, aut postulare videretur. Verum initio monui, me ubique Theologi partes acturum, valere iussis iis ornamentis, quæ etiam si adhibere vellem, nulla rei dignitati & magnitudini paria reperirem. Quare ut suis momentis hanc Divi Thomæ Doctrinæ singularem commendationem, summamque fide expendam; Ex his qui majori diligentia sancti doctoris vitam & res præclare gestas conscripserunt, notari velim; non semel duntaxat, sed ter variisque in locis Divum Thomam, Christi Domini voce, sua scripta probari & commendari audivisse: Primum quidem Parisiis, cum difficilis apud Theologos eâ tempestate quaestio ageretur de speciebus Eucharisticis, & accidentibus, quæ post conversionem substantiæ panis in corpus Christi, sine subjecto subsistunt. Cum enim in varias Theologi sententias irent, nec uni adhererent, quæ omnibus probaretur, & ceteris potior videretur; communibus votis controversia dirimenda ad sanctissimum Doctorem refertur, quem præter eruditionem summo ingenio comparatam, fama erat de rebus difficilioribus divinitus factaque revelatione edoceri. Communi Ecclesiæ bono, & Academiæ paci futuram utilem provinciam suscipit: longa meditatione secum versat Philosophiæ cum Fide con-

cordiam, quidve utriusque principis consentaneum magis in ea re asserendum videretur. Quantum conari potestrem omnem explicat, scriptisque mandat: Sed ne in quaestione gravissima, quod in cæteris solebat, præmitteret, coram Sacratissimo Sacramento in Altari carta reposita, Christum orat, ut si veritatem tanti mysterii attigerit, quæ scriptis grata habeat, cæterisque probari velit: sin minus, non sinat unquam in lucem edi. Cum hanc orationem tota animi contentione emitteret, visus est cubiti altitudine in aëra ferri; auditaque est hæc Christi vox, Bene de ea re scripsisse, quantum Mortali homini concedi potuit: atque hujus miraculi plurimi qui aderant, oculati testes fuerunt; à quibus ea scriptis Divi Thomæ quo plausu, qua gratulatione excepta fuisset, post auditam Christi probantis vocem, magis conijci quam dici potest. Idem aliàs in Italia & urbe Orvietana contigit, cum Officium Sanctissimi Sacramenti iussu Urbani IV. à se editum, antequam Pontifici offerret, in Altari repositisset; tunc enim simili Christi voce probantem audivit. Sed omnium celeberrima commendatio Neapoli contigit, cum tertiam summæ partem deduceret, & quæ unquam in commune Ecclesiæ bonum, fideique defensionem scripserat, Deo coram Sacra Crucifixi Imagine offerret: tunc enim insigne illud miraculum accidit, ut imago Crucifixi vocalis effecta, hanc vocem ederet, *Bene scripsisti de me Thomas, quam ego mercedem accipies?* Cui voci Sanctissimus vir hanc reposuit: *Non aliam, Domine, nisi te ipsum:* atque in hujus miraculi æternum monumentum, Imago Neapoli servatur, collatis à cæteris Pontificibus indulgentiis, sacellum adeuntibus, in quo hæc Imago miraculo celebri aservatur.

Hæc quantum ad historiam veritatem, Quantum verò inde laudis & gloriæ in Sanctum Thomam redundet, quantum eâ Christi commendatione cæteros Theologos superet, quisque facilius intelliget, quam ego dixerim. Rectè Divus Chrysostomus, ut hic referunt Salmanticenses, Dixi Joannis gloriam supra cæteros Prophetas inde repetit, quod à Christo commendari meruerit: *Iam, inquit, incipis dicere causas propter quas amplius erat quàm Propheta Beatus Joannes, qui solum meruit habere laudatorem.* Cur verò Divum Thomam supra cæteros non dixerim, cujus scripta toties Christi Domini voce probata sūt, qui talē

Sal-
mant. in
Orat.
exhorta-
tatur.

meruit habere laudatorem? Non addam quæ expendunt Salmanticenses in ea sigillatim verba, *Bene*: rectè scilicet methodo, summâ perspicuitate, majori veritate, & quantum quis mortalium consequi possit: *Bene* Ecclesiæ, quam scriptis defendit, & cui est cleypci & teli loco. *Bene* Academiis, quas ut fulgentissimum sydus radiis illustrat; *Bene* demum omnibus, quos eum Magistrum audivisse, cæterisque anteposuisse nunquam potuit: *scripsisti de me*, meâ scilicet Divinitate, essentia, Attributis, Personis, Incarnationis mysterio, Sacramentis, Gratiâ, & cæteris, quæ ad Christum seu hominum servatorem seu Ecclesiæ Caput quoquo modo pertinent. Hæc aliæque ejusmodi sciens & volens prætermittit: sed animum præterire non de seo, propius instituto Theologi, quem acturum me promisi; quanta scilicet ex ea Christi voce, Divi Thomæ doctrinæ securitas contingat, & concilietur, ut meritò à Pontifice dictum fuerit, cæterorum Theologorum doctrinam, qui secus sentiunt quam D. Thomas, & una duntaxat, *exceptâ canonicâ*, cæteras, D. Thomæ doctrinam veritate sententiarum longè superare.

Etenim neminem laet, Religionis fideique omnem veritatem, & securitatem earum rerum, quas credendas Ecclesia proponit, ex divino Verbo, divinaque revelatione repetendam esse; unde illud Richardi à sancto Victore specie audax, reipâ verissimum pronunciatum, *Domine, si error est quod credimus, à te decepti sumus*; cum una ratio credendi sit divinum testimonium. Absit ut Divi Thomæ doctrinam æquare, & ullis dotibus parem facere scripturæ velim, cujus singula verba à Spiritu sancto dictata, à scriptoribus canonicis scribarum solum munere fungentibus excepta, purissimum Dei verbum continent. Verum quæ magis infra Scripturam sacram, ad ejus majestatem, & securitatem accedere potest, quæ quæ Christi Domini voce toties probata est; ut nobis, qui hujus tenaces sumus, certa quadam ratione dicere liceat, *Domine si error est quod credimus, à te decepti sumus?* Sed quod errandi periculum subesse potest? enimvero si pressius & verius agamus citra invidiam & adulationem; quis sibi unquam suadeat, eam doctrinam à Christo bene scriptam pronunciarî, quam certò sciret & parte falsam esse, & præcipua bonæ descriptionis dote & laude carere? Atque ut exemplo res fiat ma-

nifestior: si quis de tribus vel quatuor propositionibus iudicium & sententiam à viro sapiente & erudito peteret, quem non lateret è tribus alteram falsam esse; quis dixerit, citra veritatis noxam & grave dispendium, posse iudicio indistincto, & quod eas omnes æquè afficeret, bene scriptas pronounciari? At verò non est existimandum, propositionum multitudinem posse aliud iudicium pati: cum Christus infinito lumine quæcumque scripserat Divus Thomas, majori claritate perciperet, quàm eruditus quisque unam vel alteram assertionem. Atamen unum moneo, non eo sensu hæc omnia accipienda esse, ut idè omnia Divi Thomæ tum principia, tum assertiones, omnino comperta & tantum de fide non tenenda, contendam aut velim. Sanè, ut inquit Philosophus, non omnibus par inesse veritas potest: necesse est plures assertiones vel à principiis remotissimas, vel quæ minimè necessaria consecutione connectuntur, intra probabilitatis terminos contineri. Igitur hæc Christi voce sancti Doctoris scripta probantis effectum est, ut omnibus assertionibus principisque in suo gradu major certitudo vel probabilitas accederet. Audiri possunt, & debent interdum ingenii exercendi gratiâ ceteri Theologi; sed necesse est Angelico Præceptorum palmam concedere ceteros Theologos, qui nec sanctitate, neque miraculis in commendationem ejus doctrinæ editis, unquam contendere possent. Et sanè quid s. Doctoris Discipulis post eam Christi commendationem timendum sit? Rectè D. Hilarius inquit, *Non illudit nos per falsa qui veritas est.* Atque etiam illud Divi Bernardi non immeritò posse assumere mihi videor, cum mundanos homines & pericurarum rerum cupiditatibus implicitos, hoc argumento perstringit; aut mundum decipi, aut Christum errare necesse est, cum omnino opposita sentiant: errare Christum, ipsaque veritas non potest. Ergo mundum decipi & errare necesse est.

Nolim plura subjungere, atque hoc argumentum Divi Thomæ adversarios perstringere, ne injuriam iis fecisse videar, quibus magno ingenio & acumine præditis, suum honorem meritamque laudem negari nolim. Sed boni & æqui consulturos puto, si Divum Thomam ceteris qui in Scholis audiuntur & regnant, eâ laude superiorem omnino dixerim, cui cæteros æquatorem me-

polliceor, cum Deus miraculis, Christus sua voce, eorum scripta probaverit.

s. VII.

Illustriora Summorum Pontificum de Divo Thomæ Encomia.

Summorum Pontificum commendationes, & encomia quibus sanctissimum Præceptorem celebrarunt, tam multa sunt, ut omnia si referre vellem, res esset Lectori tædii plenissima: si præcipua recensere, labor supervacaneus; cum passim ubique legantur, & jam plurima in argumenta capitum recensuerim. Silere tamen omnia nec possum, nec debeo: potissimum, quæ Adversarii reprehendunt, aut negant; vel quæ ob nimiam vetustatem vix ullibi integra reperiuntur; vel quæ adè recentia sunt, ut nullus dubitandi locus reliquus esse possit.

Sedius omnibus hanc observationem præmittendam esse existimo; scilicet Pontifices, cum Divi Thomæ doctrinam *in susceptione comparatam, ab omni errore immunem, certissimam Christianam doctrinæ regulam* pronounciant; non agere oratores suoque genio indulget, adhibitis duntaxat Rhetoricæ ornamentis, nec privato duntaxat studio, neglectaque veritatis cura, suo in sanctissimum Doctorem affectui obtemperare: sed Pontifici, auctoritate, & ut Ecclesiæ Pastores, quibus incumbit doctrinam explicandæ fidei, religioni defendendæ, ciendæ fidelium pietati opportuniorè deligere, & proponere sequendam; quo loco habendus sit Divus Thomas inter ceteros Theologos, decernere.

Etenim neminem latet inter plurima munera, quibus Summi Pontifices implendis student, iisque ut Ecclesiæ Pastores tota qua valent auctoritate utuntur, quæque fideles astringunt; hæc præcipua recenseri: cum aliquem in Divorum numerum albumque referunt; cum festos dies Divis sacros & colendos instituunt; cum demum aliquem in Ecclesiæ Doctorem habendum decernunt: in his enim cum totius Ecclesiæ bono & saluti prospiciant, necesse est Pontifices ut Ecclesiæ Pastores decernere, & imperare suprema qua valent auctoritate in ædificationem Ecclesiæ. Vnde & necesse est ea prono animo à fidelibus excipi, & diplomatibus Pontificiis de ea re scriptis fidem haberi, quam si quis negaret, is certè temeritatis argueretur, cum majorem fidem ea scripta sibi vendicent,

COMMENDATIO

quàm si à Pontifice ut privato Doctore dicerentur, maximumque infra veram definitionem robur habeant; si potissimum ejusmodi sint, ut ad subsellium Ecclesiæ deferri possint; cujusmodi est integritas doctrinæ, de qua nihil dubium quin plenissimum Ecclesiæ jus relictum sit de ea decernendi.

Hoc itaque principio constituto, veluti Majori argumenti propositione, altera facillè subjungi potest. Joannes XXII. cum Divum Thomam in Divorum album retulit, jussitque in fastis Ecclesiæ hujus nomen scribi, dixit doctrinam Divi Thomæ speciali infusione fuisse comparatam: Pius V. cum Divum Thomam Doctorem Ecclesiæ numero accensuit, jussitque parem illi cum cæteris honorem haberi; dixit certissimam esse Christianæ doctrinæ regulam, quæ sanctus Doctor, Apostolicam Ecclesiam infinitis confutatis hæresibus illustravit: Clemens VIII. cum Divum Thomam in urbis Neapolitanæ Patronum designavit, Festumque sacrum instituit; dixit Doctrinam Divi Thomæ singulari ordine, virtutè perspicuitate, sine ullo prorsus errore conscriptam, in qua conscribenda interdum sanctos Apostolos Petrum & Paulum colloquentes, locosque illi enarrantes Dei jussu habuisse. Igitur cum Pontifices Divum Thomam tot laudibus celebrarunt, quibus similes in alios nunquam collatas legimus, non existimandi sunt privato duntaxat studio & affectui obtèperasse, vel oratoris arte tot encomiis sanctissimum Virum celebrasse: sed ea qua valebant autoritate, hujus doctrinam omnibus dotibus quas enumerant præstantiorem, & tutiorem cæteris prætulisse: Etsi tamen (quod iterum moneo) non ita hæc omnia accipienda sint, ut quæcumque Divus Thomas scripsit, omnino pro veris & compertis haberi veliat, cæterosque Doctores classicos in scholis audiri prohibuerint. Suum quidem omnibus honorem servari volunt: sed unius Divi Thomæ Doctrinam securiorem, pierati fovendæ, & propugnandæ fidei oportuniorem esse pronuntiant: eique tantum robur tribuunt, quantum inesse potest infra veram definitionem; quod olim Innocentius VI. dixerat, Divi Thomæ Doctrinam præ cæteris, unâ exceptâ Canonicâ, majorem habere securitatem. Hac observatione præmissâ, inter cætera quæ referre visum est, alterum est, illud elogium Innocentii VI. qui concione habitâ de D. Thoma Aquinate, quâ eum plusquam Salomonem nuncupavit, dixit hujus

doctrinam præ cæteris, exceptâ Canonicâ, habere proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum: ita ut qui eam sequutus fuerit, nunquam inveniatur à veritatis tramite deviasse; & qui eam impugnaverit, semper fuerit de falsitate suspectus. Hoc divi Thomæ elogium malè habet Adversarios, qui iis verbis se perstringi tanquam falsitatis & erroris suspectos conqueruntur; unde omnino negant, etsi omnium ore, scriptisque celebratur, aut extate aut exitisse unquam illud Innocentii VI. elogium, sed supposititium esse, & à Discipulis divi Thomæ ad invidiam Adversariis conflandam, fuisse confectum.

Verùm testem profero, qui fidem nostram liberabit, nihilque à nobis ea parte temeratum probabit, Laurentius à Ponte Clericus Regularis in Caput 9. sapientiæ, homilia 13. ubi sic habet: *Illud sermonem, ut ab originali sumptum, tradidit Lambertus de Monte in Libris de Anima, Colonia Agrippina excusis anno 1499. & postea subdit: Hoc dixerim, ne quia adhuc ille non extet sermo, aut non reperiat, in dubium quod certissimum est alicui veniat.*

Vindicato hoc elogio, visum est præterea Bullam Urbani V. ex Archivis Academicæ Tholosanæ extractam, qua Divi Thomæ doctrinam, ut veridicam & Catholicam probat, jubetque ab Academia propugnari & defendi; cujus duntaxat aliqua verba apud Authores reperiantur, hic integram referre.

BULLA URBANI V. EX
archivis Academicæ Tolosane.

URBANVS Episcopus, servus servorum Dei, Venerabili Fratri Archiepiscopo Tolosanenſi, & dilectis filiis Cancellario Ecclesiæ Tolosanæ, universisque Magistris & Doctoribus, cæterisque Clericis & Laicis, in civitate ac Provincia Tolosanenſi commorantibus, salutem & Apostolicam Benedictionem. Laudabilis Deus in sanctis suis, in sui maiestate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo Providentiæ, nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii, celestia pariter ac terrena disponit, etsi cunctos ejus ministros magnificet, altis decoret honoribus, & celestis efficiat beatitudinis possessores; illos tamen, ut dignis dignare pendat, potio-

ribus attollit insigniis dignitatum, & prætorum uberiori retributione prosequitur, quos digniores agnoscit, & commendat intensior excellentia meritum. Sic & alma Mater Ecclesia, ejus sacra vestigia insequens, & exemplo ducta laudabili, licet universos in regnis celestibus constitutos, studiis honorare sollicitis non desistat; egregios tamen Doctores, per quorum & lucida & salutaria documenta, eadem Ecclesia illustratur, virtutibusque & moribus informatur, libenter & solertiter exequitur quæ sunt Dei, præmissâ debitâ meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem, gloriam, & exaltationem Catholicæ fidei, salutemque fidelium, rite censuit, meritòque providit, eosdem in universali Ecclesia honorificentia potioris impendiis attollendos. Sane cum sacrum & venerabile corpus Beati Thomæ de Aquino, Ordinis Fratrum Prædicatorum, sit de mandato nostro, ad Ecclesiam Fratrum Prædicatorum, Tolosam de proximo transferendum, Nos attendentes quantâ à Deo scientiâ dotatus, Ordinem Fratrum Prædicatorum, ac universalem Ecclesiam illustraverit, ac Beati Augustini vestigia insequens, Ecclesiam eandem doctrinis ac scientiis quàm plurimis adornaverit; volentesque propterea idem corpus speciali honorificentia attollit, Universitatem vestram sequimur & hortamur in Domino Jesu Christo; vobis nihilominus per Apostolica scripta mandantes, quatenus dictum corpus, cum ad partes eadem transferetur, benignè & honorificè suscipientes, ipsumque devotè ac venerabiliter pertractantes, faciatis ab aliis, quantum in vobis est, cum debita honorificentia ac devotione suscipi & tractari. VOLYMVS insuper, & tenore presentium vobis injungimus, ut dicti Beati Thomæ doctrinam, tanquam veridicam, & Catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. DATVM apud montem Flascconem II. Kal. Septembris, Pontificatus nostri anno sexto.

Superiori elogio Urbani V. recentius Alexandri VII. subjungo; quod etiam gravius hac tempestate habendum est, cum eorum, quos nihil dubium, in Iansenio D. Augustinum & D. Thomam quasi per latus petere voluisse, plurimi ausi sint dicere, Constitutionibus & censuris ab Innocentio X. laicis, D. Augustini & D. Thomæ auctoritati non nihil detractum fuisse. Eas

equidem voces repressisse debuerat ipse Innocentius X. viva vocis oraculum, quo Pontifex nihil in D. Augustini & D. Thomæ, eorumque scholæ sententiam, in questione de Gratia & divinis auxiliis se pertentasse, palam & læpius asseveraverat; verum majorem hujus & apud posteros duraturam fidem facit ad Lovanienses Theologos scriptum Breve Alexandri VII. qui ea Ecclesiæ tempestate, cum ubique in Iansenium late censuræ circumferrentur; D. Augustini & D. Thomæ dogmata, quibus olim Clemens VIII. eam controversiam de gratia dirimendam decreverat, *inconcussa, tutissimaque* pronuntiat; ne cui unquam locus relictus esse videatur, hanc calumniam struendi, quinque Propositionibus famosis damnatis, D. Augustini & D. Thomæ, eorumque scholæ in questione de divinis auxiliis doctrinam labefactam fuisse. Vitum igitur est hic integrum Alexandri VII. Breve ad Academiam Lovaniensem scriptum referre.

BREVE APOSTOLICVM

Alexandri VII. ad Doctores Lovanienses, de juramento præstando ad observantiam Constitutionum Apostolicarum in materia de Auxiliis, secundum *inconcussa, tutissimaque* dogmata S. Augustini & D. Thomæ Aquinatis.

ALEXANDER PAPA VII.

Dilectis filiis salutem & Apostolicam Benedictionem.

Litteras vestras die 20. Martii datas accepimus, & in eo sanè quod quinque Propositiones illas tam in felicis recordationis Innocentii X. Prædecessoris nostri Constitutione, quàm in alia nostra postea damnatas, tantopere detestamini, ut neminem admittere ad gradus Academicos velitis, nisi prius religiosam observantiam prædictarum Constitutionum promittat & juret. Obedientiam & zelum vestrum unice commendamus, atque adeo speramus, vos nedum id egregie persanctèque impleturos, verum etiam omnibus aliis obedientiæ documentis effecturos, ut omni rerum præteritarum ex hominum animis evulsâ & penitus abolita memoria, prisinum decus existimationi & lau-

COMMENDATIO

laudi antiquæ vestræ restitatur. Ad hanc igitur salutaris obsequii gloriam, verè constanterque promerendam, quamvis, uti credimus, eximie currentes, vos, dilecti filii, etiam atque etiam, quantum postumus hortamur in Domino. de reliquo non dubitamus, quin præ singulari scientiæ pietatisque studio, sanam & incorruptam, qualem tot Apostolicæ Sedis declarationes, & SS. Patrum Traditiones requirunt, doctrinam semper amplexuri, & adversus Orthodoxæ Religionis hostes defensoriis, nec non præclarissimorum Ecclesiæ Catholicæ doctorum, Augustini, & Thomæ Aquinatis, INCONCVSSA, TVTISSIMAQVE DOGMATA, sequi semper, ut asseritis, ac impensè revereri velitis; quorum profectò sanctissimorum virorum, penes Catholicos universos, ingentia & omnem laudem supergressa nomina, novi præconis commendatione planè non egent. Porro bonorum omnium largiorem Deum oramus, ut vobis, dilecti filii, cum pacis divinæ tandem clementiâ restitute prosperitate, celestis gratiæ munera trueri & adgere quotidie, pro sua misericordia velit: ad quod feliciter consequendum, Apostolicam Benedictionem vobis peramanter impertimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, sub annulo Piscatoris, die 7. Augusti, Pontificatus nostri anno 6.

Plurima addi possent quibus constaret, qua veneratione Sanctum Doctorem Summi Pontifices profecti sint: nam Paulus IV. D. Thomam vocare solebat, *Lumen oculorum meorum, baculum senectutis meæ*: & Sixtus V. etiam alterius Instituti & Scholæ, ita D. Thomæ addictus videtur, ut in secretiori Bibliotheca Vaticana ipsius imaginem pingi curaverit, qua representabatur sinistra manu Ecclesiam gestare, & dextera ingentem luminis radium vibrare, cum hoc lemmate: *S. Thomæ de Christo scripta, à Christo crucifixo confirmantur*. Verùm hæc quæ superius tetulimus, à Pontificibus summa auctoritate scripta, majorem fidem faciunt, & satis superque sanctissimum doctorem commendant: cum ipsa omninò singularia sint, nec alteri communia.

§. VIII.

Quo loco D. Thomæ à Conciliis habitus sit, præsertim à Florentino & Tridentino.

Si vellem undique omnia in commendationis D. Thomæ argumenta

congerere, quæ sponte utroque accessit possent; promptum esset Concilia omnia quæ post ipsius transitum habita sunt animo studioque decurrere; iisque probare, quod Orator Tridentini dixit, nulla sine ipso ab ejus felici transitu in orbe celebrata fuisse Concilia: & decreta omnia de Sacramentis, de Peccatò, tum origine traducto, tum propria voluntate actuque contracto, de Gratia ac virtutibus parvulis lavacro regenerationis infusus, ad D. Thomæ mentem ejusque doctrinam exacta fuisse: ut hic etiam illud Pontificis locum habere videatur, D. Thomæ doctrinam certissimam esse Christianæ doctrinæ regulam: & verissimum sit, quod alicubi sancti Doctoris Interpres Cajetanus dixit, hujus doctrinam de Sacramentis, aliisque Religionis dogmatibus, sæpius à Conciliis suis definitionibus consecratam fuisse. Verùm omittis cæteris, de duobus duntaxat Florentino & Tridentino paucis dicendum est, & demonstrandum, quo loco habitus sit D. Thomas, quidve Ecclesiæ ejus doctrina contulerit.

Certum est in Concilio Florentino, quod ineunda paci & concordia Occidentalem inter & Orientalem Ecclesiam coactum fuerat, Latinos Græcis admirationi fuisse, & præcipuè Joannem à Monte-nigro Theologum Ordinis Prædicatorum, quem Concilium vocat Hieromonachum Philosophum Latinorum, & Dialecticæ peritissimum. Hic unus contra Græcorum doctissimos de Processione Spiritus Sancti, à sessione 13. ad 26. & postremam disputationem inivit: atque ita vi & pondere argumentorum, quæ non aliunde quam ex D. Thomæ de prompterant, Græcæ negotium facessit, ad easque angustias redegit, ut suo silentio se victos faterentur: nam sessione 22. cum Joannes Marcum Metropolitanum Ephesi, & Patriarchæ Antiocheni Vicarium, qui cum Nicæno Præsule partes Græcorum sustinebat, triplici questione urgeret, *Ephesus non habens quid responderet, diu tacebat*: unde Imperator Constantinopolitanus, qui tum aderat, ut suorum pudori parceret, jussit hanc disputationem omitti, etiam Latini urgerent, ad objecta responderi.

Ibi sanè quantum Angelici Præceptoris doctrina, ad explicanda & defendenda Religionis mysteria, & revincendos Ecclesiæ Romanæ potentatis & primatis amulos valeret, luce clarius innotuit. Unde merito Thomas Aquinas Clericus Regiæ, de Politia

Sess. 17. in fine.

Thomæ Aquinas de.

Christiana lib. 2. cap. 6. dixit ad hanc doctrinam Angelici Præceptoris, quâ instructissimus Joannes, invictissimis argumentis pro Ecclesia Latina depugnavit, obstupuisse Græcos, admiratos tanta eruditione excultos, tantâ argumentorum subtilitate instructos Latinos, quibus se minime pares sentiebant, suoque silentio præ se ferebant. Unde sciscitari è quoniam fonte tantæ eruditionis latices hausissent, quodve haberent in re Theologica & defendendis suis dogmatibus, tam instructum armamentarium; ubi compere-runt D. Thomæ Summam defendendæ Religionis instructissimam esse panopliam, conati sunt Latinorum arma in Græciam transferre: nam ut suprâ ex Poslevino, retulimus, Demetrius Cydonius Summam D. Thomæ contra Gentes, alteram Summam Theologicam, è Latino in Græcum convertit.

Verum plura sunt argumenta, quibus in D. Thomam obervantiam probavit Concilium Tridentinum, quod visum est quibusdam, fuisse augustissimum, totique orbi spectatissimum theatrum, in quo S. Thomæ Discipuli & familia Dominicana pro Ecclesia contra Hæreticos strenuè dimicaret, & Religionem omnem illustraret: cum Archiepiscopi sex, Episcopi septemdecim, Theologi octo supra viginti, omni laude dignissimi, tum ob sanctitatem, tum ob eruditionem habiti sint, & ad præcipua munera non postremi vocati.

Sed is honor D. Thomæ habebatur, cuius doctrinam, in discipulis Concilium suscipiebat: atque hujus honoris primum argumentum est, quod refert Didacus à Payva Lusitanus, Tom. 2. Concionum de Sanctis, serm. 2. de D. Thoma. Cum de ea re à Patribus in Concilio congregatis ageretur, utrum Christus nocte cœnæ Apostolos Sacerdotio intinasset, & consecrasset impresso caractere, essetque omnium mens alterentium, è medio unus dixit, videri sibi D. Thomam secus scripsisse. Ea voce Patrum suffragio suspenduntur: liber affertur, locus expenditur, & cum res dubia videretur, differtur sententia definienda in sequentem diem: ubi cum constaret non alienam esse S. Doctoris mentem à Patrum sententia, res definita est, & Canon confectus. Id ex Authore prælaudato refert Thomas Aquinas de politia Christiana quem suprâ retulimus, quibus postea subdit: *Itu nunc è plebe litteratorum unus, D. Thoma doctrinam, ad examina*

revoca, & pro tribunali sedens, in eam judex ultroque tanquam improbam damnata, & quam tota Ecclesia tantè pendet, ingenio subtili tuo, è triviro unus inficitur ibis.

Neque verò ea parte morosius fuisse Concilium existimandum est, quod unius Doctoris sententia, probatum cæteris Patribus canonem conficiendum suspenderit. Reperimus enim aliquando Concilia suffragia suspendisse, dum constaret de mente Patrum, in qua indaganda pluribus interdum disputationibus actum est, ut in Florentino 21. 22. 23. sessiones ad Basilii Magni auctoritatem explicandam consumptæ sunt: præter Chalcedonense Concilium, in quo Actione prima Cyrilli testimonium; seprimam synodum, ubi Actione tertia una D. Chrystostomi perodus expenduntur: quòd nimirum perpetuus Conciliorum mos fuerit, non rationibus metaphisicis, & subtilitatibus Scholasticis, sed Scriptura & traditione, quam Patres explicant & exhibent, res fidei definire. Nihil verò mirum, non minorem erga D. Thomam reverentiam Tridentinum habuisse, quam Florentinum erga Basilium; cum non minus traditioni S. Doctor adhereret: & longo Patrum studio antiquitatis testis esse possit, cujus Summam rectè dixeris Traditionis depositum, & perpetuum Scripturæ commentarium.

Alterum argumentum est observantia Concilii in D. Thomam, quòd cum sacrum Evangeliorum librum, & sacram Scripturam pro more in altari reponeret, ut certissimam suarum definitionum regulam, Summam D. Thomæ, ut alteram & inferiorem Christianæ doctrinæ regulam, unde verus scripturæ sensus & traditio erui poterant, ad quam ut *an. lydiu. lapidem* [verba sunt oratoris Concilii] *si quid ambiguitatis, si quid controversie exortum fuisset, communibus votis referendum existimabatur*, in eodem altari Concilium reponeret. Hæc in primis Editionibus sine teste, contentus sola domestica traditione retuleram: Verum aliqui parum erga sanctissimū Præceptorem, ipsiusq; scholam affecti, ea à Discipulis solo studio Magistrum commendadi, præter verum conficta fuisse asserere non dubitarunt. Attamen testem habeo qui fidem meam liberabit, Thomam de Aquino, Neapolitanum, Clericum Regularem, in Opere jam sæpius citato, à quo etiam superius aliqua decerpimus, de Politia Christiana lib. 2. qui orus est de ordinata Christi familia cap. 6. ubi necessi-

COMMENDATIO

litate doctrinæ sacræ probat, & à quonam haurienda, post multa sic habet: *Fide dignissimi retulere, in magna aula medio ubierant congregati sanctæ Tridentinæ Synodi religiosissimi Præsules, ac doctissimi Patres, mensam exitisse sacro librorum pondere gravem, in qua hi sacri codices conspiciantur, sacra Scriptura, & Sanctiones ac decreta Pontificum, S. Thomæ Summa. Quibus postea subiungit: Expende quo honore habita, quæ inter codices divinos numeratur. Par erat ut post divinos libros, Angelicæ recenserentur. Hactenus citatus Author, quibus constat non solum domestica traditione id à nobis acceptum: [quamvis si cæteros lateret, nihil esset mirum majori curâ à nobis servatum, quod nostrum potissimum intererat:] sed etiam ad extraneos pervenisse. Liber impressus est Lugduni an. 1647.*

Neque his fidem habere dubitabit qui meminert, quo in pretio sanctissimum Doctorem Patres Tridentini haberent. Id explicat locupletissimus testis Orator Concilii oratione habita in eo celeberrimo coetu: Cujus verba si prætermitterem, magnam D. Thomæ gloriæ partem me detraxisse arbitrarer. Sic Patres alloquitur. *Non potuit D. Thomas Ecclesiasticis interesse Concilium morte præventus. Verum ecce superstes atque in æternum victurus vobis adest, bona sua, spirituales doctrinæ thesauros, hæreditario jure vobis delegavit. Nulla proinde ab ejus seculi transitu Consilia sine sacro Doctore celebrata sunt. Ut enim de cæteris sileam, quod audimus, quod videmus, quod contrectamus, quidni aperta voce ad ejus laudem testemur? Vestra comitia perpendite. Ex plurimo eoque honorabili Doctorum coetu quotus quisque consultor accedit, qui D. Thomæ auctoritate veluti splendente gemma suam sententiam non exornet? At in consultiissimo Patrum recessu Doctor hic sententiam rogatus frequentissime censet, ad quem ut ad hydium lapidem, si quid ambiguitatis aut controversiæ fuerit exortum, communibus votis referendum existimetis, & qui cum sui placiti patronum obtinuerit, incertam judiciorum aleam non sit habiturus, quin secundum eum sententia ferenda sit. Atque adeo hujus Religionis nomine gravissima vestra auctoritati gratias agere libeat, quod Doctorem Thomæ nomen ubique celeberrimum vestra cum observantia celebrius posteritati reliqueritis. Quid majus dici unquam potuit? D. Thomam Concilii mentem & arbitrum esse, in cujus sententia futuram Concilii definitionem Patres agnoscerent, & quo veluti Lydio lapide, sapientissi-*

morum totius orbis Patrum sententiæ probarentur.

Superioribus dumtaxat addi possunt, quæ Baronius Annalium Ecclesiasticorum parens habet; & quibus tanti viri fama, & servata in conscribendis historiis, rebusque referendis integerrima fides maximum robur addunt. *Vix, inquit, quisquam enarrare possit, quot vir sanctissimus atque eruditissimus, Theologorum præconis celebretur, quantumque ejus illibata doctrinæ à Sanctis Patribus in Sacro-Sancto Oecumenico Concilio Tridentino confidentibus fuerit acclamatum.*

IX.

Celeberrima totius Orbis Academia D. Thomæ doctrinam amplectuntur.

PRIMA omnium cæterisque longè anteponenda, quæ Divum Thomam summo honore & amore complexa est, Parisiensis Academia, eo potissimum jure recenseri debet, quod prima omnium Theologiam Scholasticam in orbem invehit, quam Angelicus Præceptor potissimum coluit, & quæ concisa methodo brevibusque, & sub certa forma coactis argumentis, summo rigore, & semotis eloquentiæ figuris & ornamentis, Theologicæ res explicat. Alcinum Bedæ discipulum primum fuisse olim à Carolo Magno adhibitum ad instituendam Parisiensem Academiam: quo ex tempore, mirum est, inquit Posselinus, quot illa pepererit insignes Theologos: nam per quadraginta ferme annos, vix vicijus nominis Theologus exiit alibi quàm in Galliis, ubi præstantissimi habiti sunt, Angelomus, Rabanus, Haymo, Strabus, Remigius, Paschasius, Amalarius. Verum Theologiæ Scholasticæ primam originem ad D. Anselmum referunt, qui publicè Parisiis olim Theologiam docuit, & pressius quàm cæteri Patres soleant, egit de rebus Theologicis. Anselmus Abailardum auditorem habuit, virum egregii, sed nimium præfidentis ingenii, & quænimia sui præfidentia, in eos errores incidit, quos acriter insectatus est Divus Bernardus; & quos ipse postea ultima vitæ suæ parte, summa innocentia & asperitate transacta in Monasterio Cluniacensi eluit. Abailardum Magistum habuit Petrus Lombardus, cui ferunt Philippum Ludovici Crassi Francorum Regis filium, Episcopatum Parisiensem, ob eximia ejus merita sponte cessisse. Hic opus insignis Sententiarum, summo virorum com-

mentariis

mentis celeberrimum edidit; quod Theologis, omnibus longo tempore argumentum fuit, in quo se ingenia exercerent: quo in unum veluti corpus quæcunque ad Theologiam pertinent, oportuna satis methodo, & apta partium connexionem coëgit. Hæc prima Theologiæ scholasticæ quantum conjicere licet in Gallis origo, quæ tantam in Orbe Parisiensis Academia sibi famam comparavit, ut cum de rebus difficillimis resolutio peteretur, proverbium fuerit, eundem esse Parisios. Ita enim Petrus Blesensis, natione Gallus, in Anglia Archidiaconus Bathoniensis, cum ad quendam responderet, dixit: *Poteram tibi dicere quod prudens illa mulier loab quærenti caput sibi legitur respondisse proverbium est, ut qui interrogant, interrogent Parisios* (ita olim dicebatur) ubi difficilium questionum nodi intricatissimi resolvantur. Verum non immerito dixerim, ultimam Theologiæ manum Divum Thomam imposuisse: & Academia Parisiensis, Theologiæ ad summum culmen perductæ, gloriæ contulisse. Rudis erat ante D. Thomæ tempora, rebusque nascentibus simillima, ac velut indigesta moles: sententiæ Patrum sine certo ordine, veluti scopæ dissolutæ, & arena sine calce: opinio potius quam scientia certâ ratione confians. Plurima quidem addidit Albertus, qui unus inter Theologos Magni nomen consecutus, ob magnitudinē ingenii, & eruditionis, quæ in Philosophicis prodigium habitus est, nullique post Salomonem secundus; & qui ob auditorum frequentiam, cum nulla satis ampla schola reperiretur, publicè prælegere coactus est in platea civitatis, cui etiamnum Parisius, ubi hæc scribimus, vulgo nomen adhaesit, corrupto vocabulo, *Place Maubourg*, id est Platea Magistri Alberti. Verum tandem ultimam manum imposuit, ultimamque metam attigit Angelicus Præceptor, præclarissimo illo opere Summæ Theologiæ, in qua, prætermisso opere Petri Lombardi, Magistri Sententiarum, qui diu in Scholis regnaverat, omnium Theologorum se ingenia exercerent, ut jam solus, in Scholis, in Academiis, in Orbe litterato, D. Thomas regnare videatur; & quotquot in re Theologica libri eduntur, non aliud quam Summæ Theologiæ Divi Thomæ Commentarii dicendi sint.

Nihil dubium quin Divæ Thomæ plurimum debeat Academia Parisien-

sis, quæ multis annis ipsum docentem audivit, & cui jure liceat quæcunque ad Divi Thomæ gloriam pertinent, sibi vindicare: sed nihil minus Angelicus Doctor Academia Parisiensis debet, quæ laureâ decoratum in numerum Doctorum coaptavit, & summo amore ut alumnum complexa est. atque eam Academiam & antiquitate, & summorum virorum præstantiâ totius Orbis celeberrimam, primam recenseo, quæ sanctissimum Virum summo honore & amore profecuta est; & ab æmulis quondam vindicavit, revocatâ à quibusdam Theologis intempestivè latâ censurâ: atq; his præclarissimis elogijs suam erga angelicum Præceptorem observantiam, toti Orbi testatam esse voluit: *Cum D. Thomas fuerit univèrse Ecclesiæ lumen præfulgidum, gemmarum radians Clericorum, fons Doctorum, Univerſitatis nostræ speculum clarissimum, & candelabrum insignè, ac lucens, per quod omnes qui vias vitæ, & Scholæ doctrinæ sere ingrediuntur lumen vident, claritas vitæ, fama clara, & scientia lucida, velut stella splendida & matutina refulgens &c.*

Academia Parisiensis Salmantinam, omnium Hispaniarum celeberrimam, subjungo, quæ Parisiensem parentem habuit; sed in exhibenda erga D. Thomam observantia superavit. Primus qui Hispanos, ut crasso vocabulo dicunt, Theologizare docuit, is fuit Magister Victoria, Ordinis Prædicatorum, qui post navatam Theologiæ operam in Academia Parisiensis, assumptâque Magistrali laureâ eruditionem omnem quam in Gallis didicerat, in Hispanias transtulit, & Parisiensem Academiam Salmantinæ parentem fecit: cui etiam erga Divum Thomam observantiam, quam nedom ex familia Dominicana, sed ex Univerſitate Parisiensis hauserat, veluti suæ institutionis partem dedit. Verum eam observantiam Salmanticensis Academia plurimum auxit, addito juramento, quo se ad Divi Thomæ doctrinam sequendam astinxit, abdicatâ novas sententias cudendi aut propugnandi libertate, aut verius libidine, quæ rarè periculo caret, & frequentius, ut multis experimentis comprobatum est, in perniciem fidei & religionis desinere solet. Juramentum celebri conventu die 9. Junii 1627. habito, ab Academia, unanimi omnium consensu, his verbis conceptum est, quo se astringunt quotquot laureâ decorantur. *Iuro in quotidianis sectionibus, quas in Academia*

COMMENDATIO.

vel Cathedra Moderator, vel voluntarius Professor legero, me docturum atque lecturum in Theologia Scholastica doctrinam S. Augustini, & Conclusions Divi Thomae, quas in Summa Theologica docet, ubi horum Doctorum mens aperta fuerit: ubi verò mens anceps & dubia, nihil docturum, neque lecturum, quod eorum doctrina aduersari senserim, sed quod vel iuxta meum sensum, vel eorum qui Discipuli S. Augustini, & S. Thomae communiter censentur, Sanctorum Patrum doctrina magis conforme invenerim.

Lovanienfis, & Duacensis Academia, quam ubique summâ eruditione, & præstantissimis Theologis famam obtinuerint, nemo nescit: sed eam gloriam, quam summam consecuta sunt, erga D. Thomam amore & reverentiâ cumulandam fore existimant, nullique Academia in D. Thomam obsequiis & affectu inferiores videri voluerunt. Lovanienfis Academia ita Divum Thomam Patronam colit, ut non modò ipsius doctrinæ ac Divi Augustini tenacissima fuerit, sed & speciali statuto omnes alumnos astrinxerit, ut ad prolaturum Divi Thomæ nomen, nudato pronoque capite reverentiam exhibeant: ita refert P. Joann. à s. Maria, in vita D. Thomæ Gallicè scripta cap. 24. Duacensis verò academia Ecclesiam FF. Prædicatorum ad solitos conventus delegit, ac D. Thomæ eleganti statua lapidea, ibidem à se collocata, hæc verba subscripsit: *Sancto Thomæ Aquinati, Patrono Academia Duacensis.*

Cæteras hujus Regni academias prætere, quæ vel suis legibus D. Thomæ doctrinam defendere & propugnare jubentur; vel quæ hujus eruditionem admirata, ut Theologorum Principem venerantur, ut tutissimum sibi Magistrum sequendum deligunt, cæterisque anteponunt, Academia Tolosana jussu Pontificis Urbani V. cujus supra Bullam integram retulimus, in junctum est, ut D. Thomæ doctrinam tanquam veridicam & Catholicam sedetur, totisque viribus promovere studeat. Nostra Burdigalensis, quæ me inter suos minimum cooptare dignata est, instar Tolosana erecta, iisdem legibus ad D. Thomæ doctrinam propugnandam tenetur: in Avenionensi verò erecta duplici Cathedra ad D. Thomæ doctrinam defendendam & promovendam, verè regnare dicendus est S. Doctor. Sed inter extraneas, quarum leges nobis minus cognitæ sunt, non est prætereunda Patavina Academia; quæ D. Thomæ Aquinati,

Patrono ac Doctore suo, quæstantis parentare solet, die illi sacra, in Ecclesia FF. Prædicatorum: quò conveniunt infulati Professores omnes, Sacrisque peractis, orationi adsunt, quam ex ipsis unus habet in laudem & honorem angelici Præceptoris, academiæ Patroni.

§. IX.

Præclarissimorum Ordinum Statutis, unam D. Thomæ Doctrinam docendam esse decernitur.

UT incipiamus ab antiquioribus: Celebris sanctæ Justinae, Ordinis D. Benedicti, Congregatio in Italia, quæ cum illustrissimum Montis Cassini Monasterium contineat, totius Ordinis caput & regula censenda est, illius discipulatum ambiens, cujus olim magisterium fuerat assecuta; tanto ardore a lumini sui D. Thomæ doctrinam amplexa est, ut nullo profus gradu tota illa Congregatione se jungantur à Dominicanis, Benedictini Thomista. Quorum sapientiam & zelum æmulari plures ex aliis, jam passim eorum opera ac studio, etiam in cæteris Ordinis Congregationibus, Doctrina D. Thomæ altas fixit radices. Et quantum specialiter attinet ad Gallicanam S. Mauri, per totum Regnum amplissimè diffusam; novimus inter cæteros R. P. D. Claudium Saleses, nunc in Monasterio S. Andreae, prope Avenionem, Priorem dignissimum, qui tum Burdigalæ, tum in aliis Monasteriis, in quibus per annos plures Theologiam docuit, tot insignes Thomistas effecit, quot Discipulos erudit.

Sacer Fratrum Prædicatorum Ordo in suis Constitutionibus dist. 1. cap. 14. textu 1. littera c. *Districte inungimus Lectoribus omnibus & sublectoribus, ut præstantissimam nostri Angelici Doctore Sancti Thomæ Doctrinam, semper legant, discant, & doceant, & juxta eam omnia qualita, & disputata determinent, & definiant, suisque discipulos erudiant, & faciant ut Studentes in eam toto animi impetu diligenter incumbant. Est enim excellentissima hæc Doctrina, sana præ cæteris, culta à Doctioribus viris, Ordo nostrorum, salutaris unversæ Ecclesie, & toti terrarum Orbi admirabilis, ac demum Christi Salvatoris nostri iudicio comprobata. Lectores ergo atque Studentes, eam in lectionibus, atque disputationibus non prætermittant, sed in ea versentur, eamque explicant; ipsi denique in sine suarum disputationum, rationibus contrariis solutis & fractis, firmissimè*

DOCTRINÆ DIVI THOMÆ.

adhareant: stricte prohibentes ne Fratres legendo, determinando, respondendo asserere audeant ex propria sententia, oppositum e us quod communi omnium iudicio creditur asseritum à Sanctissimo Præceptore.

Ex ordine Minorum sufficere nobis Seraphicus ejus Institutor Franciscus, qui uni ex suis, in certa quadam difficultate plurimum anxio, una cum S. Thoma, visibiliter apprensus, sic eum alloquutus est: CREDE HIC [S. Doctorem indigitans] QUAM DOCTRINÆ ETUS NON DEFICIET IN ÆTERNUM. Ex quo mansit mirabiliter consolatus. Revelationem ad longum refert non ex aliquo Dominicanorum libro, in quorum nullo profus legitur, sed ex Venerabili Patre Joanne à Jesu MARIA, Carmelita excalceato, qui magna cum Sanctitatis opinione nostro sæculo obiit, R. P. Bahlius Pontius Legionensis, Augustinianus, in suo *Salmanticensi* iudicio protegenda doctrina SS. Augustini & Thomæ, ab omnibus illius Academiae doctoribus approbato. Quam cum Lucas Vvadingus, Minorum Annalista, & quidam Frater Petrus, & Alua, ut fictitiam rejecissent (quasi incredibile omnino videretur, Cœlitum testimonio suo, Ecclesie Pontificum oracula consignasse, vel singularem Christi Crucifixi asseclam & discipulum, Franciscum, studium illius doctrinæ consuluisse, quam ipse Christus è cruce pendens, ore proprio comprobaret) rei veritate diligentius conquesta, inventa est expressissimè prædicta revelatio, cum nomine illius Franciscanæ, qui dicebatur Eleutherius, in primo quinq; Tomorum manuscriptorum, quos imprimendos reliquit anno 1587. quod obiit, Sanctæ memoriæ P. Joannes Glemans Canonicus Regularis, & superior in Monasterio Rubæ Vallis, prope Bruxellam in Belgio, f. 297. cap. 86. unde ad verbum extracta est à P. Francisco Iansens Etinga præsentibus ejusdem Monasterii R. D. Agidio de Roy, ibidem Lectore, & R. D. Lanceloto de Bayne, qui subscriptione propria, testimonium perhibere veritati, ut videre est in libro præfati Patris, *De Autoritate D. Thomæ*, adversus prædictum Fratrem de Alua, Gandavi impresso, anno 1664.

Sacer Augustiniensium, seu Heremitarum sancti Augustini Ordo in suis Constitutionibus parte 5. cap. 2. de Officio & Autoritate Magistri Regentis, paginâ 275. *Vi autem uniformitas quoad alia, in Ordine nostro custodiat: volumus ut Magistri Regentes in lectionibus, & determinationibus disputationum, in or-*

nibus sequi, & tueri debeant sanam, & Catholicam Doctrinam fundatissimi Doctoris nostri Agidij Romani: ubi verò hujus scripta non reperiuntur, ex D. Thoma doctrina suppleatur &c. Fuit autem Agidius Romanus Ordinis Sancti Augustini Generalis, & Archiepiscopus Bituricensis, ac Cardinalis, quondam Discipulus, auditor, & amanuensis Sancti Thomæ, ejusque Doctrinæ sectator, ac propugnator acerrimus, pro cuius Doctrinæ defensione librum edidit, cui titulus est, *Defensorium adversus corruptorem, seu impugnantem Doctrinam Divi Thomæ.*

Congregatio sancti Salvatoris Lateranensis Canonorum Regularium Ordinis sancti Augustini in suis Constitutionibus parte 2. cap. 11. de Litterarum studiis paginâ 158. Porro Lectores certam methodum in legendo observent. In primis in sacra Theologia, viam D. Thomæ sequendam præcipimus, quæ ceteris Scholasticorum viis, oratione doctrinæ, facilitate, integritate, & soliditate merito præferri debet. Et ibidem paginâ 127. Si ambo Theologi ex nostris haberi non poterunt, saltem alter sit ex nostris, alter verò ex Ordine Divi Dominici, vel ex alio qui viam D. Thomæ Aquinatis sequatur, quam in nostris Scholis sequendam fore mandamus.

Gallicana Congregatio Canonorum Regularium, Ordinis sancti Augustini, in Capitulo suo Generali Parisiensi in Abbatia sanctæ Genovefæ celebrato anno 1650. cujus hic est extractum authenticum, & Gallico idiomate, Latine fideliter redditum, *Capitulum Generale Canonorum Regularium S. Augustini Congregationis Gallie, congregatum in Abbatia sanctæ Genovefæ Parisius mense Septembri anni 1650. Statuit in Scholis Theologia, dictæ Congregationis, legatur S. Thomæ Doctrina pura.*

Sacer Carmelitarum Reformatorum Ordo in Constitutionibus Provinciæ Turohensis, Reformationis Gallicanæ, sub Reverendissimo P. Theodoro Stratio editis, parte 1. cap. 21. de studiis, & Studentibus §. 15. pag. 143. *Pro Theologia, quantum fieri potuerit, duo Lectores deputentur in eodem Conventu, qui ut plurimum docuerint Philosophiam: manè unus, alter à prandio legat, iuxta ordinem Definitorio præscriptum, ita ut in triennium, tota D. Thomæ Summa perlegatur, hæc serie & methodo, &c. Et infra num. 17. paginâ 144. Quod spectat ad D. Thomam, quantum in ipsis erit, illius Doctrinam amplectantur, cum interpretatione Doctorum Ordinis nostri.*

Sacra Carmelitarum Excalceatorum

Religio in suis Constitutionibus parte 2. cap. 4. num. 6. *Lectores Theologiae operam dabunt, Sacram Doctrinam à Sanctis Patribus, præcipue à D. Thoma traditam, edocere; idemque Lectores Artium observent; sin minus officio Lectorum priuentur.* Item in Constitutionibus eorundem Fratrum Discalceatorum Congregationis Sancti Eliæ B. Mariae de Monte-Carmelo, vulgò Italiae dictis, quibus & utuntur Carmelitæ Discalceati in Galliis, parte 2. cap. 15. deliterarum exercitiis, *Praelectores ceterique Fratres universi opinionones male fundatas, & novitatem præferentes deponant, & S. Thomae doctrinam, tam in Philosophicis, quam in Theologicis omnibus sequantur; & quæ in summa docuit, præferant iis quæ abbi tradidit.* Et ibidem num. 5. *Philosophiæ Lector, tam in Logica, quam in Physica, & Metaphysicâ, Doctrinam D. Thomae amplectatur, ut ut contra eius Doctrinam nihil affirmet; præceget Authorem Thomistam, à proposito vel Provinciali designandum.*

Sed quæd opus est hujus Religiosi Amini Ordinis, unum, aut alterum Constitutionum locum adducere, cum passim omnium manibus terantur summae sive Theologicae, sive Mysticae, quas juxta germanum D. Thomae sensum, edidit Reverendissimus Pater Philippus à Sanctissima Trinitate, nunc Congregationis Italicæ, quæ Regna omnia præter Hispanias complectitur, Generalis meritissimus; & ex Hispana Philosophicum Complutense Collegium, & Theologicum Salmanticense, tanquam Tubæ clarissimæ, per Universum Orbem, Doctrinæ Thomisticae sonum validissimè sparserint.

Regalis etiam & Sacer Ordo B. Mariae de Mercede, Redemptionis Captivorum, in Libro lingua Hispana edito, cui titulus; *Compendio de la Regla y Constituciones de la Orden de Nuestra Señora de la Merced*, verbo *Doctrina*, Titulo sexto, hic fideliter Latine reddito. *Ad assequendos Religionis gradus legi debet Doctrina Sancti Thomae, prout explicatur à nostro Reverendo Patre Magistro Zumel.* Ita præcipitur in virtute obedientie, & statuitur à tribus continuis Generalibus Capitulis, celebratis Guadalajari Anno 1609. Murcia intermedio Capitulo, Anno 1612. & Calatayudi, Anno 1615.

Sacra Patrum Minorum, sed meritò Maximorum, Religio, in Capitulo Generali Barcinonæ Anno 1661. celebrato, sess. 15. Doctorem sibi assensu com-

muni elegerunt D. Thomam. Undè quantumcumque ex incalcescente indices affectu erga Doctrinam Angelicam potest conjici, nequaquam in hoc agone erunt amplius Minimi, sed Novissimi primi, granumque Sinapis, cum sit *Minimum*, excreset in immensum, ita ut volucres cœli, præcella scilicet illius Ordinis ingenia, habitent & requiescant in ramis Arboris hujus.

Denique, ut alios omitteremus Ordines, etiam clarissimos, Societates, & Congregationes, quarum nobis statuta ad manus non pervenere, vel quæ nullo licet statuta adstricta, voluntario electionis iudicio, D. Thomæ doctrinæ firmiter inhaerent, ut Congregatio Regularis S. Pauli Barnabitarum, Presbyterorum Oratorii, Patrum Doctrinæ Christianæ, (è quibus P. Arnoldus Milhet, in erudite cursu suo Philosophico, & P. Bafius Camblat, in suis elaboratis Institutionibus Theologicis, Angelicæ Doctrinæ gustum suavissimum exhibuere] Sacra Societatis Jesu Sodalitas, cum in suis Constitutionibus, tum in generalibus Congregationibus, Doctrinam D. Thomæ à suis omnino sequendam decernit. Et quidem in Constitutionibus parte 4. cap. 14. §. 1. sic dicitur: *In Theologia legatur vetus, & novum Testamentum, & doctrina Scholastica D. Thomae.* Quæ constitutio postea multò distriktus confirmata fuit, & explicata; nam in 5. Congregatione generalican. 9. sic dicitur: *Sequantur nostri Doctores in Scholastica Theologia doctrinam D. Thomae, juxta praxim in libro de ratione studiorum ponendam, & à proposito Generali explicandam; neque deinceps ad Cathedras Theologicas promoveantur, nisi qui Divi Thomae doctrinæ bene affecti fuerint; ab eâ vero alieni, à docendi munere expellantur.* Et in eadem 5. Congreg. can. 41. sic habetur: *Cum deputati pro ratione studiorum recognoscenda, post accuratam discussionem, & multorum dierum collationem, sententiam ad Congregationem retulissent circa partem speculativam, & delectum opinionum, Congregatio iudicio illorum probavit; & primo loco, unanimi omnium consensu, statuit doctrinam sancti Thomae in Theologia scholastica, tanquam solidiorem, securiorem, magis approbatam & consentaneam nostris constitutionibus, sequendam. Et decreto 56. deputatorum regulæ approbantur, & subditur: *Patres deputati ex variis nationibus pro libro de ratione studiorum recognoscendo, sum de delectu opinionum, primo loco tractandum censuissent, ac tan-**

DOCTRINÆ DIVI THOMÆ.

quam fundamentum proposuissent doctrinam Societatis debere esse uniformem, securam, & solidam: post accuratam discussionem, & collationem multorum dierum; statuerunt communi consensu quæ sequuntur. Primo nostri omnino sanctum Thomam ut proprium doctorem habeant, eumque in Scholastica Theologia sequi tendantur: tum quia Constitutiones nobis eum commendant, & Summus Pontifex Clemens VIII. id secupere significavit: tum quia cum unius scriptoris doctrinam in Societate eligendam, Constitutiones moneant, nullius hoc tempore doctrina potest occurrere, quæ sit eâ solidior aut securior, ut non immerito sanctus Thomas, Theologorum Princeps ab omnibus habeatur, Et Regula 13. pro Theologiæ Professore. Non satis est Doctorum referre sententias, & suam reticere, sed defendat opinionem S. Thomæ, vel questionem ipsam omittat.

S. VLTIMVS.

Ex superioribus concluditur D. Thomam cæteris Theologis, qui in Scholis audiuntur, sine ullius injuria posse anteponi.

EX his quæ jam fusè satis explicuimus, aperitissimè demonstrari existimo: D. Thomam cæteris Theologis, qui suas Scholas instituerunt, multis partibus superiorem esse, & sine ullius injuria & contemptu posse anteponi. Suum quidem cæteris honorem haberi velim, præclarissimo ingenio, & pari acumine præditis; Sed stella claritate stellam superat, nec omnes licet proceras arbores pares magnitudine natura fecit. Certè D. Thomam ita Franciscani Instituti alterum Deus nuncupavit: Theologorum Theologum, Alpha literarum omnium, veritatis unicum artificem, architectum omnium literarum, scientiarumque omnium delicias. Nec ipse ultra modestæ laudationis limites abripiat, si dixerò D. Thomam inter cæteros locum obtinere, quem tenet stellas inter Luna minores.

Enim verò (erudite Lector) quem inter cæteros, licet eximios Theologos, quos ulla unquam ætas tulit, reperies, qui scientiam, cælesti infusione, & ab Apostolis edoctus divinâ revelatione acceperit, & inconcussa tutissimaque dogmata, sine ullo prorsus errore conscripserit? Quis unquam magis pressis vestigiis Patribus adhaesit; omniumque sensum tanquam suæ in eos observantiæ præmium assecutus est? Sed cujus scripta Christi voce comprobata sunt. Quem

tanti fecere Concilia, ut ne contra dubitatam mentem quidquam statuerent, sententiam suspenderint? Quem Pontifices pluribus, aut insignioribus encomiis commendarunt? In cujus verba Academia jurarunt? Aut quem demum præclarissimæ totius orbis Familiæ unicum sibi Magistrum sequendum elegerunt? Hæc cum in alio repereris, ipse Aquinatis meo primus æquabo: sed si his dotibus sanctissimus Vir omnino singularis sit, & cæteros infinitis pene intervallis superet; quid dubites cæteris D. Thomam antepone, qui parem non habet, & tantum cæteris eminet. *Virgil. quantum lenta solent inter viburnia cupressi?*

Erunt forsitan hæc ætate qui ægrè ferant hæc a me dici: qui, ut olim de his similibus Plinius dicebat, [nam nullum unquam sæculum eo vitio caruit] *Stultum sapient, statim sciunt omnia, neminem reverentur, neminem imitantur, sibi que ipsis exempla sunt: & qui malint errandi periculo libertatem redimere quidlibet ferientis, quàm alterum majorem agnoscere, & magistrum sequi.* Scio plurimos olim contra D. Thomam scripsisse ac etiam nunc aperto Marte pugnare. Et ut scias non deesse plures D. Thomæ gloriæ infensos: quod à me his diebus deprehensum est, cum hanc S. Doctoris commendationem concinnarem; paucis referam. Jacobus Granados, Societatis Theologus, in D. Thomam egregiam laudationem scripserat: Sed male aliquem habuit, virum alterius instituti commendasse D. Thomam; unde posterioribus editionibus hæc commendatio omnino resecta est: sed adeo parum cautè, aut verius adeo stupidè, ut in indice inter capitula titulos hujus etiam capituli de mirabili doctrina D. Thomæ titulus relictus sit: nam editione Mustipontana anno 1624. in Tabula seu indice primæ partis, hi tituli & capitula argumenta reperiuntur. *Cap. 1. de dignitate & excellentia Theologia. Cap. 2. de jucunditate & stylo sacra Theologia. Cap. 3. de S. Thomæ Aquinatis ingenio, atque doctrina mirabili.* Et præter invidium hoc argumentum corrupti codicis, hæc etiam tractationem citat Laurentius à Ponte, Tomo 2. in Sap. Homil. 13. Indigna plane ratio testandi intentum animum, ob concertationes privatas & Scholasticas, lacerare sanctitatem; & resectis laudibus hujus quæ æquare non possis, velle gloriam minuere. Absit ut existimem ea corruptione temeratam fidem publicam, & pene scelus admiffum

COMMENDATIO

sum in D. Thomam, ab aliquo eiusdem cum eo Authore instituti, quod severis legibus jubet D. Thomæ doctrinam defendere, & gloriam promovere. Sed hujus, quisquis is fuit male feriatu homo, & eorum qui cum D. Thoma se paria facturos gloriantur, quidam lepidè hanc gloriationem compressit, his versibus, quibus alludit ad fabulam illius ranæ, quæ cum bovem vidisset, tantâ mole & grandi mugitu attonita, ut paria faceret, attracto aëre, magno oris hiatu, totum pulmonem inflavit, sed heumifera crepuit. Versus sic habent:

*Ecce bovem mutum, qui longa silentia
jussus
Rumpere, grande Dei arcanum plene
ore boavit:
Atque suis totum implevit mugirebus
orbem.
Obstupere omnes, simul obstrepere lo-
quaces
Rana, limosas quotquot tenere pa-
ludes:
Atque bovem contra paria obmugire
parantes,
Totum pulmonem inflavere: sed &
crepue.*

Hæc sine ullius injuria velim à me dicta intelligi, cum non æquum sit convitiis sanctissimum Viram defendere: quem summa sanctitas & singularis, eruditio, omnino extra telum & idem posuit mortalium & invidiosorum hominum, quos sui duntaxat capaces invidia reperit. Verù qui uni veritati litant, nec malo genio in contentiones & invidiam sese abripi sinunt, hi certè non sibi vitio vertendum putabunt, si p. Thomam eo loco habeant, quo ab Academiis, à Conciliis, à Pontificibus, totaque Ecclesiâ habitus est: à quibus nihil unquam contra vel apertam vel dubitatam hujus mentem, aut definitum, aut tentatum etiam fuit. Sane Cardinalis Palavicinus inter Societatis Theologos & dignitate & eruditione non postremus, secum præclare actum existimavit, quod ad Religiosam eam cohortem vocatus fuisset, quæ jubetur Divi Thomæ Theologiam sequi: nec putavit cæteris se fecisse injuriam, cùm dixit: non sine fastidio cæteros à se Scholasticos lectos fuisse, & pene in aliis malè consumpti temporis illum poenituisse, quod majori profectu uni p. Thomæ legendò impendisset. Ita scripsit epistolâ nuncupatoriâ libri 7. de virtute & sacramento Poenitentia ad P. Vincentium Preto, Ordinis Prædicatorum, sacrae Romanæ ac Generalis

Inquisitionis Commissarium: cuius Epistolæ hic longam partem visum est referre, quod egregias D. Thomæ laudes contineat. Hoc, inquit, mihi dolendum accidit, Commentationes meas rude quid, & impolitè esse pro ingenio tuo. Sed tanquam tabulas fabrè pictas exorare studui, illi auro, utiq; Ophiria, nempe ab illis venis eruto, unde tu quoque locupletatus es, D. Thomæ codices loquor: viri, quo non tam Ordo tuus, quam Christi Ecclesiæ, ipsi sumque humani generis nomen, merito florietur. Sentio quidem in me tanti Scriptoris præcium, unâ cum ætate, sed longè supra ætatis incrementa crevisse. Vix crederem nisi experitus, ab aliquibus in Theologica luce diversatis, tanti Doctoris magnitudinem sibi inspectam favori ac famæ quadam tenus assequari. Perinde his accidere mihi videtur, ac terricolis cælum auspicatis, quibus quando sole inferioribus, tantò ipse minor apparet. Præclare mecum egit divina bonitas, quod me vocavit ad eam Religiosam & hereticam, quæ jubetur Angelici Præceptoris Theologiam sequi: eam namque sequeretur, vel in passus, imò vix non sequeretur, vel prohibitus: ceterè perinde sequeretur scriptoris autoritatem nihil illectus, sed cuius, non essem ignarus. Nimirum egregia scripta cæcè videri, soli quamquam incerti sint, cum spore præcium ferunt. Iam verò hæc postremi hujus anni Disputationes, quas è suggestu d. Etavi, & quarum tibi summam dico, plus atquanto, quam superiores edita à me, tibi æquinatam tuam redolebunt: quo tantopere nunc delector, ut vix alium è scholasticis dixerim sine fastidio. Non quòd in cæteris multa non inveniam, ignota mihi, & oppidè pulchra; sed alia plura longè pulchriora meventurum fuisse intelligo, si D. Thomæ tempus illud impendisset. Quis autem psecutoris consilium prædaret, qui omisso vrvario, certissimam lætè s. namque præadam pollente, in fluvio potius quamquam piscofo vetia fortuna committeret: Id ex me sape audiunt, qui me audiunt: quamvis tanta sit D. Thomæ & sectatorum frequentia, & laudatorum approbatio, utramque tamen adeò in se merita mihi videri, ut inde communem humanam perspicentia tenuitatem, vel assernari cogar, vel misereri. Ipse verò, qui tibi longè præ me sanctissimè Scriptoris ut doctrinam ita gratiam comparasti; id mihi ab eo impetra, ut non minor mihi sit ejusdem imitatio, ac adm ratio. Haud quidem tanta mihi vororum superbia est, ut eo aspirem, quod summis summum, minoribus insperabile hujusmodi esset scribendo tradere, non quæ sed qualia ipse tradidit, quæque mi ocyus à cælo terris creptus, tradidisset. Egregie collocatam à me operam interpretabor, si aliqua ex his, me a laborante, detegantur,
qua

quæ ab ipso prædita, ab aliis, cœlestibus minutiores in cœlo tot frequente sideribus inobservata. Nimirum non stellas modò, sed gemmas procreare conditionis est nostrarum supergredientis: ab aliis earumdem thesauris reperire, ac Republica homo proderet, & præclarum inventionis titulum & præmium habet.

Hucusque Cardinalis Palavicinus: ubi quod inquit, se plura reperturum fuisse, si cæteris Scriptoribus legendis collatum tempus, uni D. Thomæ impendisset: ipse à multis viris eruditis audivi, quos poenitebat tandiu cæteris immoratos, tardius ad D. Thomam accessisse: cui palam & sapius amplissimas gratias referebant, quod cum hujus divini Viri Operibus evolvidis per aliquot menses incubuissent; multò, plura quàm in cæteris per plures annos, & solidiora quibus dilectabantur, & se solidius pascimus sentiebat, didicissent. Ita jam satis apud sapientissimos Theologos comprobatum est de Angelico Præceptore, quod de D. Basilio D. Gregorius Nazianzenus dixit: *is apud nos eruditissimus habetur, qui libros illius quàm maxime intelligit ac linguâ versat, auribus instillat: unus enim omnium loco studiose ad eruditionem comparandam sufficit.* Ego sane cui de meipso sine cuiusque injuria loqui licet, sensumque profere: quidquid eruditionis in rebus Philosophicis, Theologicis, Ethicis, aliisque in me est, id uni D. Thomæ acceptum refero: & quam D. Paulo grati animi testifica-

tionem D. Chrysostomus & argumentum proferebat, mihi D. Thomæ exhibendum esse fateor: *Neque enim nos quæ scimus, ab ingenii bonitate, atque acumine scimus: sed quòd illi viro impensè affecti, ab illius lectione nunquam discedimus.* Verùm ausim præterea, nihil minùs quàm ego acceperim, cæteris polliceri; & in aliorum gratiam, quæ Chrysostomus subjungit usurpare: *Si vos quoque in animum induxeritis, hinc lectioni studiosam ac diligentem operam navare, nihil aliud sane erit quod vobis inquirendum sit.*

Nolo te diutiùs (erudite Lector) morari: sapienter Palavicinus dixit, egregia scripta cœu vina cum sapore prenum ferre. Ad experimentum te voco & certus sum & jurare ausim te brevi dicturum, quod de Salomone olim Regina Saba, famam omnem magnitudini rei decedere: nec minimam partem earum rerum, quæ de D. Thomæ dici debuerant, si meritis paria dici possent, nec unquam potuisse: & jam audire Te mihi videor, post degustatam levissimè D. Thomæ doctrinam, hæc Samaritanorum verba reponere. cum post auditam à Samaritana muliere de Christo relationem, ad ipsum accessissent: *Iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audivimus, & scimus, unum D. Thomam, Scholæ Principem, Naturæ Genium, Orbis Magistrum, nullius injuriæ, cæteris omnibus Theologis esse anteponendum.* Vale.

D. Grægorii Nazianzenus.

